İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER i
ÖNSÖZ ii
I.GİRİŞ 1
1.1.Metod ve Amaç 1
1.2.Araştırma Tarihi: 1
II. TARİHİ SÜREÇ 3
2.1.Teos'un coğrafyası 3
2.2.Teos'un Kuruluşu 3
2.3.Hellenistik Dönemde Teos 6
III.TEOS ANTİK KENTİ 9
3.1.1.Teos Kütüphanesi: 9
3.2.Akropol 9
3.3.Sur Duvarları 10
3.4.Tiyatro 12
3.5.Bouleuterion 12
3.6.Gymnasium 13
3.7.Antik Liman 14
3.8.Nekropol 15
3.9.Yazıtlar 15
3.10.Tapınak 17
IV.TEOS DİONYSOS TAPINAĞI'NIN FRİZLERİ 23
V.DEĞERLENDİRME 48
VI.TARİHLEME 51
VII.SONUÇ 54
BİBLİYOGRAFYA 56
RESİMLER 59
HARİTA VE ÇİZİMLER 75

ÖNSÖZ

Teos tanrı anlamına gelen adıyla İonya bölgesindeki en eski yerleşim yerlerinden biridir. 12 İon kentinden birisi olan Teos'u ilk kez M.Ö.1080'lerde Athamas'ın kurduğu biliniyor. Bu dönemden sonra birçok savaş gören Teos kenti Helenistik dönemde yeniden canlanmıştır. Helenistik devrin en önemli mimarlarından Hermogenes'in eseri olan Dionysos Tapınağı da bu kenttedir.

Teos Dionysos Tapınağı ve frizleri üzerinde yaptığımız çalışmada, bu konuyla ilgili daha önce yapılmış çalışmaları değerlendirdik. Antik yazarlardan ve bölgede ve tapınakta bulunan yazıtlardan yola çıkarak, tapınağın bugünkü durumuna bakarak mimari elemanlarına ve heykeltıraşlık eserlerine değinerek stilini ve tarihini araştırmaya çalıştık.

Bu çalışma 2007 yılında Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Bölümü, Klasik Arkeoloji Anabilim Dalında yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır.

Bu çalışmamda bana yol gösteren ve yardımcı olan sayın hocalarım Prof.Dr. Chiristine ÖZGAN'a, Prof. Dr. Haşim KARPUZ'A, Prof. Dr. Ramazan ÖZGAN'a Prof. Dr. Ahmet TIRPAN'a, Doç. DR. İ.Hakan MERT'e, Prof. Dr. Mustafa ŞAHİN'e, Araştırma Görevlisi Fatma BAĞDATLI'ya, Alman Arkeoloji Enstitüsü ve Fransız Arkeoloji Enstitüsü çalışanlarına teşekkür ederim. Ayrıca benden desteğini esirgemeyen aileme teşekkürler.

KONYA – 2007

Nurten AKYOL

I.GİRİŞ

1.1.Metod ve Amaç

Mimarlık tarihi açısından Helenistik dönem antik çağın diğer evrelerine göre üzerinde en fazla tartışılanıdır. Bu evreye ait eserlerin çoğu değişik bilim adamları tarafından hem Erken hem Yüksek hem de Geç Helenistik döneme tarihlenebilmektedir. Yüksek Helenistik dönem incelendiğinde karşımıza Hermogenes ismi çıkmaktadır. Hermogenese ait eserlerden birisi de Teos'daki Dionysos Tapınağıdır. Fakat bazı bilim adamları Teos'daki Tapınağın Hermogenes eseri olmadığını savunurlar.

Antik yazarlardan Vitrivius Hermogenes'e ait bir özellik olan eustylos'u anlatırken Roma'da bir örnek olmadığından dolayı Dionysos tapınağını örnek olarak verdiğini ifade eder. Ancak tapınağın Hermogenes'e ait olup olmadığı konusunda bir açıklık getirmez. Ancak Vitrivius kitabının bir başka bölümünde "Teos'daki Bacchus babanın monopteros tapınağı" diye bahseder. Buna göre Teosdaki Dionysos tapınağı'nın da Hermogenes'e ait olduğu düşünülür. Vitrivius, Hermogenes'in bir Dor tapınağı yapmak için mermer topladıktan sonra fikir değiştirerek Bacchus Baba için aynı malzemelerle bir İon tapınağı inşa ettiğinden bahsetmektedir. Burada yine DİonysosS tapınağı söz konusudur. Ancak söz konusu tapınak dor malzeme ile İon düzeninde yapılmış olmalıdır. Buna karşın, Teos tapınağında bugüne kadar dor malzemenin izlerine rastlanamamıştır.

Bu çalışmada hem antik kaynaklardan, Teos antik kentinde bulunan yazıtlardan, Hermogenesin diğer yapılarından, Teos Tapınağına yakın dönemde yapılmış olan diğer yapılardan ve bu konular üzerindeki araştırmalardan yola çıkarak, Tapınağın Hermogenes'e ait olup olmadığına dair, mimari ve süsleme elemanları inceleyerek tapınağın ve frizlerinin tarihi konusunda bir şeyler söylemek, ayrıca tapınağın orijinal elemanları ve Roma döneminde eklenen Roma devri elemanları ele alınarak, tapınaktaki bezemelerden ve işçilikten yola çıkarak hangi döneme yapıldıklarına dair bir şeyler söylenmeye çalışılacaktır.

1.2.Araştırma Tarihi:

Teos antik kentinde ve Tapınakta ilk olarak 19. yüzyılın sonlarına doğru İngiliz Dilettanti cemiyeti tarafından araştırma yapılmıştır.Fransız arkeologlar tarafından 1924 yılında, ayrıca daha sonra ilki 1963-1967 yılları arasında Y.Boysal ve B. Öğün ortaklığında,

diğeri M. Uz başkanlığında kazı çalışmaları yürütülmüştür. M. Uz'un ölümü üzerine Numan Tuna tarafından üstlenilen proje 1989 dan beri Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Tarihsel çevre değerlerini Araştırma Merkezi (TAÇDAM) tarafından desteklenmektedir.

II. TARİHİ SÜREÇ

2.1.Teos'un coğrafyası

İlk çağ Teos kenti, kıyıdan içeride olan ilçe merkezi Seferihisar'ın 5 km kadar batısında, Urla yarımadasının biraz altında Ege Denizi'ne uzanan ve kendisi ile Urla Yarımadası arasında sığacık körfezini oluşturan küçük bir yarımada'nın tam kıstağında[1] idi. Bu nedenle iki limanı vardı; kuzey limanı yerinde Ortaçağ'da ve sonrasında , sığacık yerleşimi oluşmuş, Kanuni Sultan Süleyman zamanında burası bir hisar içine alınmıştır. Ancak kent daha çok güney bölüme yayılmıştır, günümüze ulaşan başlıca kalıntılar da oradadır[2].

Bugün Sığacık adını taşıyan büyük körfez, Korykos (Kıran) Dağı'nın hemen doğusundadır. Bu dağın kuzeyinde Teos'a ait son kasaba durumundaki, küçük fakat en azından İ. Ö. 8. yüzyılın sonlarından beri iskan edilmiş Airai (Demircili/Ada) yer alıyordu[3]. Erai adıyla anılan bu küçük kasaba bir yarımada üzerine kurulmuştu ve iki doğal limana sahipti[4].

Sığacık Körfezi'nin doğu kıyıları boyunca güneye doğru gidilirse, Makria (Doğanbey) Burnu'na gelmeden önce, kayalık bir ada üzerindeki Myonnesos (Çıfıt Kale) kasabasına ulaşılır[5]. Teos'a bağımlı olan kasaba eskiden ana karaya bir yolla birleşikti[6]. Bergama kralı I. Attalos'un buyruğuyla bir süre, Ephesos'tan çıkarılan İonialı Dionysos Sanatçıları'nın barınağı oldu[7].

2.2.Teos'un Kuruluşu

12 İon kentinden birisi olan Teos'u ilkkez M.Ö.1080'lerde Athamas'ın kurduğu biliniyor. Küçük Asya Tarihi adlı eserin yazarı, Charles Teksier Teos'u İ. Ö. 2000 yıllarında Akhalar'dan kaçan Giritliler tarafından kurulmuş olan Karyalılar'ın bir şehri olarak gösterir. İ.

---

[1] Bir yarımadayı karaya bağlayan, iki yanı su, dar kara parçası, berzah, dil.
[2] UMAR, B., "*Ionia*" İnkılap Kitabevi, İstanbul, 2001
[3] Thucydides, VIII, s.18, 19.
[4] Strabon, Geographika:XIV. Kitap, s. 643.
[5] Thucydides, III., s.32.
[6] Livius. XXXVII.Kitap, s.27
[7] SEVİN, V. Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası I, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2001, S. 91

Ö. 1190 yıllarında Dorlar'ın önünden kaçan Akhalar ve bazı Yunan kavimleri Batı Anadolu sahillerine göçmeye başladılar. İlk kafile Athamas'ın başkanlığında Teos'a çıktı. Ve çok iyi karşılandı. Bu iyi kabul, duyulunca İon kolonizasyonu sırasında Kodros'un meşru olmayan oğlu Nauklos ve daha sonra Atinalı Apoikos ve Damasos ve Boiotialı Geres tarafından ikinci kafile Teos'a geldi [8]. Yerlileri azınlıkta kalan Teos böylece bir Karya şehri olmaktan çıktı ve İon şehri oldu. Büyük Dünya Tarihi adlı eserin yazarı Jak Pirenni'ye göre Teos, en parlak devrini İ. Ö. 900 yıllarında Asurlular'ın tesis ettiği barış döneminde yaşadı. Bu dönemde İon kolonileri; Teos, Miletos, Priene, Ephesos, Kolophon, Klazomenai, Khios, Samos, Phokaia, Lebedos, Myous ve Eryhtrai birleşerek Panionion adı verilen İon konfedarasyonu'nu kurdular. Dodekapolis olarak da anılan bu on iki kent devletinin din merkezi ve toplanma yeri, Samos Adası'nın karşısında, anakaradaki Panionion (Kuşadası-Davutlar)'da bulunmaktaydı. Birlik üyeleri sadece soy ve dine bağlılık anlamında bir araya geliyorlar, dış politika ve aralarındaki siyasi ilişkilerde özgür davranıyorlardı. Bu yüzden Pers saldırılarına karşı etkili bir savunma gerçekleştiremediler. Bu fedorasyon, maden işlemede, deniz ticaretinde ve kara ticaretinde dünyaca ün aldı . Kente atfedilen, üzerinde ISOM yazılı, grifon başı işlenmiş altın Phokaia stateri sayılmaz ise, Teos'a mal edilebilecek en eski sikke 9 gram elektrondan üzerinde griffon başı bulunmaktadır. Kentin asıl tanrısı Dionysos kültünü sembolize eden griffon'un Teos'un kolonisi Abdera sikkelerinde de benimsenmesi para basımının Teos'ta erken bir devirde başladığını gösterir[9] . Güney Rusya'da en erken kolonilerden biri olan Phanagoria, Teoslular'ın erken dönemdeki denizciliklerinin kanıtıdır[10] . Teos'u önce Lidyalılar, daha sonra İ.Ö. 546'da da Persler ele geçirdi. Herodot'a göre[11], İ.Ö. 546'da Persler, Lidya'yı yıkınca İonia, Persler'e karşı savunma durumunda kaldı. Dönemin Pers kralı Kyros, Kroisos'u yenerek Lidya egemenliğini kesinleştirdikten sonra İon kentleri üzerine yürüdü. Pers komutanı Harpagos Phokaia ve Teos'u değişik bir savaş stratejisiyle, sur duvarlarının dışına topraktan yapay bir tepe yaparak ele geçirmiştir. (İ.Ö. 545) Bu olaydan sonra Teoslular kentlerini terk edip, Trakya'da Abdera kentine yerleştiler. Burası daha önce Klazomenaili Timesios tarafından kurulmuş fakat yerleşilememişti. Teoslular kente yerleştikten sonra Timesios'un adını ölümsüzleştirdiler. Abdera'ya kaçan Teoslular'dan biri de yaklaşık İ. Ö. 560'ta Teos'ta doğan şair Anakreon'dur. Samoslu Polykrates ve Atinalı Hipparkhos gibi tiranlara saray şairi olarak hizmet ettikten sonra Anakreon hayatının son yıllarında Teos'a geri dönmüş ve orada yaklaşık İ. Ö. 483'te, muhtemelen seksen yedi

[8] STRABON, Geographika: XIV, 2000 s. 146-147
[9] UZ, D. M., Teos'taki Dionysos Tapınağı, 1987, s. 44-45
[10] UZ, D. M., Teos'taki Dionysos Tapınağı, 1987, s. 30
[11] HEROTODOS, "Herodot Tarihi", I., 1991. s.70

yaşında, üzüm yiyip reçine şarabı içerken ölmüş. Pausanias'a göre, Anakreon onuruna Atina akropol'üne, ''içip şarkı söylerken tasvir edilen bir heykeli bulunan'' bir anıt dikmişler. Pausanias aynı zamanda Anakreon'un ''Lesboslu Sappho dışında aşkı ana teması haline getiren ilk şair'' olduğunu da belirtir[12]. Egon Friedell ise Teoslu Anakreon'dan ince ruhlu bir zevk düşkünü diye bahseder[13]. Heyecanlı, fakat biraz yüzeysel şiirlerinde altın lüleli kızları ve kara gözlü oğlanları, muhabbetin eğlencelerini ve anın nimetlerini yumuşak, zengin melodiler eşliğinde övüyordu. Fazla yumuşak olmaları nedeniyle bu dizeler okullarda okutulmuyordu. Anakreon Yunanlılar'a bir tür gençlik şarkıları kitabı bahşetmiştir. 5. yüzyılda Teos ilk atom teorisini kuran Demokritos ve Petrikles'in danışmanı Protogarast'ın yurdu idi. Yine filozof Epikuros'un babası olan Neokles Samos'ta ve Teos'ta yaşadığı söylenir. Yani Epikuros ve Samos Teos'ta yetişmiş bir filozoftur [14]. Teos, İonlar'ın bilinen en eski şairini de yetiştirmiştir. Antimakhos isimli bu şair İ. Ö. 753'lerde yaşamıştır. Antimakhos eserlerinde, Epignoi ve Nostsi konularını işlemiştir[15] . Persler satraplık sistemini İonia'da da kurdular. İonia satraplığı Aeolis'ten Pamphylia'ya kadar uzanan Batı Anadolu'yu kapsıyordu. Ve Pers hazinesine yılda 400 talent gümüş vergi vermek zorundaydı. Pers istilasından önce Miletos'un ünlü düşünürü Thales tarafından ortaya bir fikir atılmıştır. Tüm İon kentlerinin ortak bir güç oluşturarak bölgenin ortasındaki Teos'a yerleşmesi şeklinde olan bu fikir kabul görmedi ve İonlar köleliğe doğru adım attı. Prieneli Bias ise, köle olmak yerine yurtlarını terk edip Sicilya'da güçlü bir koloni kurma fikrini ortaya atmıştı. Savaştan kaçan İonlar'ın bir kısmı Mısır topraklarına gittiler. Mısır kralı Amasis, onları iyi karşıladı. Ve yerleşmeleri için Naukratis kentini gösterdi. İonlar buraya yerleşmediler fakat, ibadetleri için görkemli bir tapınak inşa ettiler. Teoslular'ında içinde bulunduğu grubun yaptığı tapınağa Hellenion adı verildi. Ve Naukratis'le ticari ilişkiler geliştirildi . Mısır'da Teoslular'a ait en eski belge, Hegesiobos adlı ücretli bir askerin, diğer İon askerleri ile birlikte Abu Simbel'e kazıdığı ismidir. (İ.Ö. 591) Nitekim Naukratis kazılarndan ele geçen sikkeler, çeşitli tapınaklardaki votiv adak hediyeleri ve yazıtlardaki polisin isminin diğerleri ile karşılaştırılması, Teos'un burada oldukça etkin olduğunu belgelemektedir[16] . Pers kralı Dareios zamanında, İ. Ö. 494 yılında, Miletos'un savunması için yapılan Lade Deniz savaşı'nda 353 gemilik İon donanmasına, Teos 17 gemi ile katılmıştır. Savaşta, Phokaialı Dionysos tarafından komuta edilen İonlar, Samos gemilerinin bir kısmının desteğini çekmesi sonucu dağıldılar ve ağır bir

[12] FREELY, J. Türkiye Uygarlıkları Rehberi-3/ Ege Kıyıları, Yapı Kredi Yayınları, 2003, s. 86
[13] FRİEDEL, E., "Antik Dünyanın Kültür Tarihi" (çev: Necati Açа), Dost kitabevi yayınlari, 1999, Ankara, s. 126
[14] STRABON, Geographika: XIV, 2000 s. 154
[15] UZ, D. M., Teos'taki Dionysos Tapınağı, 1987, s. 34-35
[16] UZ, D. M., Teos'taki Dionysos Tapınağı, 1987, s. 43-44

bozguna uğradılar. İ. Ö. 4. yüzyılda yeniden eski zenginliğine kavuşan Teos, Delos Birliği'ne 6 talent vergi verecek duruma gelmişti. Pers savaşlarından sonra Atina safında Attik-Delos Deniz Birliği'ne katılan Teos, İkinci Peleponnes savaşlarında Atina'nn Sicilya felaketi üzerine Isparta'lıların zoru ve Tsaferin (Seferihisar) papası Takes'in aracılığıyla Isparta hakimiyetini tanımış ve Atinalılar'ın kara tarafına yaptırmış olduğu surların yıkılmasına ses çıkartmamıştır. Bu surlar 4. yüzyılın sonlarında şehri süsleyen mabedlerle birlikte, tekrar Atina'nın yardımıyla yaptırılmıştır. Gerçekte Atina, Asya şehirleri üzerindeki egemen yönetimini tekrar elde ettikten sonra, bu yıkık surları yeniden yaptırdı[17]. Bu günkü kalıntıların çoğu ve sur izleri bu yüzyıla aittir .

2.3.Hellenistik Dönemde Teos

Makedonya kralı Büyük İskender'in yerine geçecek bir varis bile bırakmadan zamansız ölümü, daha başlangıçta kurduğu evrensel devletin birliğini sarsacak niteliktedir. Önceleri imparatorluk toprakları komutanlar arasında paylaşılır. Ve böylece evrensel devlette siyasi birliğin korunması yolu seçilir. Ancak komutanlar zamanla yönetimleri altındaki topraklarda kendi egemenliklerini ilan ederler. Böylece ortaya çıkan bağımsız krallıkların kendi hakimiyetlerini yaymaları uğruna birbirleri ile savaşa başlaması, Hellenistik dünyada siyasi birlik fikrinin ortadan kalkmasına neden olur. Bunun sonucunda hemen hemen bütün Helenistik kent devletleri gibi Teos kenti de kendini bu savaşlarla dolu karışık dönemde bulur.

Kuruluşu Arkaik döneme dek uzanan Teos kenti, asıl ününü daha çok Hellenistik dönemde dini merkez olmasıyla elde eder. Yine Dionysos tiyatro oyuncularının bu dönemde kenti kendilerine merkez edinmeleri bu ünlerinin yayılmasında önemli bir kanıt olarak gösterilebilir. Dini merkez olması nedeniyle Büyük İskender kente dokunmamış, hatta maddi destek sağlayarak özellikle kentin bu dönemde gelişmesine önemli katkıda bulunmuştur. Büyük İskender döneminde, Çeşme Yarımadası'nın en dar yerinde bulunan kentin, bir su kanalı yardımıyla Smyrna'ya bağlanması düşünülmüştür.

Büyük İskender'den sonra İ. Ö. 287'ye kadar geçen sürede kent hakkında yeterince kesin bilgiye sahip değiliz [18]. Buna karşın 304 yılındaki büyük depremden sonra İonia'da bazı kentleşme çabaları görülmektedir. Bu evrede Antigonos, depremden hasar görmüş iki kenti,

[17] TEXİER, C., Küçük Asya, Ankara,2002, s. 236
[18] ŞAHİN, M.,Hermogenes , Ege yayınları, 2002, s. 2-4

Lebedos ve Teos'u birleştirmeyi (synoikismos) önerdi. Fakat bu fikri gerçekleştiremeden bir savaşta Lysimakhos'a yenildi. Lysimakhos'un başka düşünceleri vardı; kısa süre önce yeni kurduğu yeni Ephesos kenti için insan gerekiyordu. Teos ve Lebedos yurttaşlarından bazıları oraya gönderildi. Mustafa Uz ve C. B. Welles'in epigrafik çözümlemelerine dayanarak, Teos'un Hellenistik surlarının A. Akarca ve F. E. Winter'in ifade ettikleri gibi İ. Ö. 3. yüzyılın sonunda değil, İ. Ö. 303'te düşünülen synoikismos nedeniyle yapılmış olabileceğini belirtmektedir. Antigonos'u mağlup ederek İonia ve Karia'nın büyük bir kısmını ele geçiren Makedonya kralı Lysimakhos, Teos kentini de egemenliği altına almış olmalıdır. (İ.Ö.287) Fakat Makedonya krallığı'nın egemenliği uzun sürmez. İ. Ö. 286'da Suriye kralı I. Seleukos Kilikya'dan Anadolu'nun içlerine doğru ilerleyip İonia ile birlikte Teos kentini de egemenliği altına almış olur. Galatlar'ın Anadolu'ya göç etmeleri (İ. Ö. 278-277) Anadolu kentlerine saldırılar düzenlemeleri Seleukoslar'la oluşan huzur ortamının bozulmasına neden olur. Bu karışık ortam Anadolu'da ulusal devlet fikrini gündeme getirir. Seleukos egemenliği döneminde kurulan bu özerk krallıklar, bağımsızlıklarını kazandıktan sonra topraklarını genişletmek için komşuları olan daha küçük şehir devletlerine karşı akınlar düzenlemeye başlarlar. Teos kenti de bu karışık ortamdan nasibini almıştır.

Seleukoslar'ın güneyde Mısır ile uğraşmasını fırsat bilen Pergamon krallığı ordusunu güçlendirmeye başlar. Pergamon kralı I. Eumenes (İ. Ö. 263-241) Seleukos krallığını İ. Ö. 262'de, daha sonra I.Attalos (İ. Ö. 241-197) Anadolu'nun başına büyük bir bela olan Galatlar'ı ağır bir yenilgiye uğratırlar. (İ. Ö. 240) Bu esnada Teos ve diğer İon kentleri Pergamon egemenliğine girer. (İ. Ö. 228) Ancak bu huzur ortamı uzun sürmez. Seleukos krallığına geçen III.Antiokhos (İ. Ö. 223-187) Anadolu'ya gönderdiği komutanı Ahaios aracılığıyla daha önce Pergamon krallığına kaptırdığı toprakları geri alır. Böylece Teos kenti tekrar Seleukos yönetimine geçer.(İ. Ö. 222)

Pergamon kralı I.Attalos ordusunu tekrar güçlendirip kısa bir süre sonra Aeolia, İonia ve Troas bölgeleriyle beraber Teos kentini ele geçirir.(İ. Ö. 218)

Seleukos kralı III.Antiokhos Mısır'daki Ptolemaios devletini kesin olarak ortadan kaldırmadan önce gerekli ön hazırlıkları yapar ve Makedonya kralı ile anlaşarak durumunu daha da güçlendirmek için Batı Anadolu'ya gelir. Bu tarihlerde Pergamon krallığının

baskısından bıkan Teos halkı, III:Antiokhos'a kapılarını açarak gönüllü olarak Seleukoslar'ın egemenliği altına girerler[19].(İ. Ö. 204)

Livius'un rivayetine göre Makedonya kralı ve Seleukoslar'ın güçlenerek kendileri için büyük bir tehlike oluşturduğunu fark eden Rodos ve Pergamon krallıkları, Roma'ya elçiler göndererek bunlara karşı yardım talep ederler[20]. Polybios'un aktardığına göre, Roma'nın desteğindeki Rodos ve Pergamon birlikleri II: Eumenes'in (İ. Ö. 197-159) komutası altında III:Antiokhos'u bugünkü Manisa civarında ağır bir yenilgiye uğratır[21].(İ. Ö. 190) Bu savaş sonrası imzalanan Apemeia Anlaşması ile Pergamon krallığı Batı Anadolu'nun tek hakimi durumuna gelir. (İ. Ö. 180) Teos kenti de tekrar Pergamon krallığı hükümranlığına girer.

Böylece uzun bir aradan sonra yeniden Anadolu'da istikrarlı bir dönem başlar. Oluşan bu barış ortamı Teos'ta da etkili olmuş olmalıdır. İ. Ö. 159'da Teos halkı bir isyanla Dionysos rahiplerini (tekhnit) kentten kovar. Bunun üzerine Teos'la Pergamon'un arası açılır. Dönemin en önemli sanat ve kültür merkezi Pergamon'dur. Yüksek kültürel ve sanatsal yaşam İ. Ö. 133'de Pergamon kralı III:Attalos'un (İ. Ö. 159-133) krallığı bir vasiyetle Roma İmparatorluğu'na bırakmasına kadar sürer. Ancak Roma İmparatorluğu'nun Anadolu üzerinde nüfuzunu arttırmak istemesi yüzyılın sonuna kadar devam edecek olan isyanların temel nedenidir. Bu durum Anadolu'da olduğu gibi Teos'ta da istikrarın bozulmasına sebep olmuş olabilir[22]. Ancak ilerleyen tarihlerde diğer Anadolu kentleri gibi Teos'ta Roma hakimiyetine girmiş ve Roma idaresi altındaki Teos tarihteki olaylar akışından silinip gitmiştir. İ. Ö. 17 yılında Roma İmparatoru Tiberius'un devrinde Ege'de şiddetli depremler meydana geldi. Bu depremler aralıklı olarak iki yüzyıl kadar sürdü. Bütün Ege şehirleri yardımlaşarak yıkılanları tamir edip, yaralıları sarmaya çalıştılar ise de deprem üstün geldi. Şehirler yıkıldı, halk deprem bölgesini terketmeye mecbur kaldı. Teos bu dönemde harabe haline geldi .

[19] http://www.atolyepark.com/cakirsu/?sayfa=tarihi
[20] Livius XXXI,2, 1992, s.1-2
[21] Polybios, Histories, XXI, s.16-17
[22] ŞAHİN, M.,Hermogenes , Ege yayınları, 2002, s. 4-5

III.TEOS ANTİK KENTİ

3.1.1.Teos Kütüphanesi:

Anadolu'da İonia bölgesindeki Teos kentinde bir gymnasium kütüphanesi'nin bulunduğu konusunda bazı bilgilere rastlanmıştır. İ. Ö. 1.yüzyıllara tarihlenen bir yazıta göre, bu kentte bir gymnasium bulunmakta ve buranın Paides'inde öğrenciler için Grammatikos'un denetiminde kütüphane yararına kitap yazma ya da kopya etme konusunda yarışmalar düzenlendiği belirtilmektedir. Fakat bu yazıt kötü durumda olduğu için fazla bilgi edinilememektedir. C. Wendel'e göre, ayrıca burada kaligrafi dersi de verilmekteydi[23] .

3.2.Akropol

Kocakır Tepesi olarak isimlendirilen akrapol üzerinde Teos'un bilinen en eski anıtsal yapı kalıntıları bulunmaktadır.1925 yılı Fransız kazıları sırasında bu alanda çalışılmış, görünen yapı kalıntılarının krokisi çizilmiştir. Dr. Mustafa Uz tarafından tapınak ve altarın rölöve çalışmaları 1989 yılından beri sürdürülmekte idi.Akropol'ün taç kısmı ve doğu eteğindeki Arkaik teras duvarları ve Arkaik yapı izlerinde eski araştırmacıların belgelediği durumdan günümüze, diğer kalıntılarda görülenin aksine, fazla bir değişiklik bulunmamaktadır.

Akropol'ün taç kısmı teras halinde düzenlenmiştir; tepenin kayalık dik kenarı ile uyumlu çevre duvarı ile belirlenmiş oval biçimli bu alan yaklaşık 125 m. genişliğindedir. Duvar kalınlığı kuzey kenarda ortalama 1.40 m., batıda 1.82 m.'dir. Yapı taşı olarak iri gözenekli, sert yerel kalker kullanılmıştır. Çevre duvarları ocak kesimli olarak bırakılan, arkalı önlü çift orthostat tarzında dikilen, arası toprak/kırma taş doldurulan bir yapı tekniği gösterir. Düzensiz çokgen, iri dörtgen örgülüdür. Bu duvarlar İonia'daki bilinen en eski duvar yapım tekniğindeki örneklerden biridir[24].

Bu duvar sistemi yer yer çift sıra halinde rampalar ve yollar ile akropol'ün taç kısmında bir temenos alanı oluşturmaktadır.Kuzey ve batıda bir bölüm olmak üzere çevre duvarı iyi izlenmekte, güneye doğru eğimle beraber izlenmesi güçleşmektedir; daha sonra

[23] YILDIZ, N., Antikçağ Kütüphaneleri, Arkeoloji ve sanat yayınları, 2003, S. 160-161
[24] UZ, D. M., Teos'taki Dionysos Tapınağı, 1987, s.60

yapılan ekler ve modern tarla duvarı düzenlemelerinden ayırmak zorlaşır. Bu duvarlar A. Akarca tarafından İ.Ö.4. yüzyıla tarihlenmektedir.

Terasın ortasına doğru bir kayalık bulunmaktadır. Akrapol'ün bu sivri ucuna dayanmış doğu-batı ekseninde ince uzun yapı kalıntısı kabaca 37x7.5 m. boyutlarındadır. Hekatompedos (100 ayak) ölçülerinde bir tapınağ'a ait bu yapı doğu girişlidir, yer yer ana kayaya oyulmuş yer yer de kabaca yonulmuş uzun dikdörtgen taşlardan yapılma bir alt yapıya sahiptir. Anadolu'da bilinen tek örnek olan bu anıtsal yapının plan tarzı İ. Ö. 7. yüzyıl Sisam adası tapınağını andırmaktadır.Fransız araştırmacılar ve Dr. Duran M. Uz tarafından yüzeyde saptanan mimari parçalara göre, Teos Yarımadası Killik Burnu mevkiindeki ocaklardan gelen ince grenli kireç taşı malzemeden bu yapıya üst yapı inşa edildiği anlaşılmaktadır.

Tapınak'ın girişinden 15 m. daha doğuda Arkaik Çağ'a ait sunak yapı kalıntısı yer alır. Fransızlar tarafından eskisi çıkarılan sunak yapısının Dr. M. Uz tarafından rölövesi çıkartılmıştır. Kuzey-güney ekseninde olan sunak, tapınağ'ın doğu-batı eksenini ortalamaktadır. Yapı 19.40x14.62 m. boyutlarındadır. Kaba yontulmuş yerel kalker bloklardan euthynteria döşemesi yer yer ana kayaya oturmakta; hemen doğu kenar boyunca dikdörtgen örgülü taş blok sırası daha geç bir döneme ait olmalıdır.

Akropol'deki eski duvar sistemi eğim doğrultusunda 100 m. batı yönünde bir noktada Hellenistik savunma duvarlarına bağlanmaktadır. Akropol'ün 150 m. kuzeydoğusunda çokgen kenarlı örülmüş teras duvarı köşesi en eski savunma duvar sistemine ait olmalıdır. Arkaik çağ teras duvarları kuzeydeki daha geç çağın savunma duvarı sistemine bağlantısı açık değildir[25] .

3.3.Sur Duvarları

Teos'un Arkaik dönem surları çoğunlukla akropol çevresinde görülmektedir. Kyklopik tarzda yapılan duvarlar hakkındaki tarihsel bilgiyi Herodot'tan öğreniyoruz. İ. Ö. 545 yılındaki Pers istilasında komutan Harpagos tarafından yapılan yığma tepeler sayesinde Teos'un surları aşılabilmiştir. Hellenistik surlar son yıllarda Prof. Dr. Numan Tuna tarafından yapılan araştırmalar sayesinde geniş ölçüde ortaya çıkmıştır. Daha önceleri kent planına bağlı olarak dikdörtgen olduğu düşünülen surların, düzensiz bir şekilde geliştiği görülmektedir.

[25] TUNA, N. "*Teos Araştırmaları, 1993*", XII. Araştırma Sonuçları Toplantısı I, Ankara, 1995, s:167-175

İsodomos duvar tekniği ile yapılan duvarlar en fazla korunmuş haliyle Dionysos Tapınağı'nın batı tarafında bulunmaktadır. Burada yapılan sondajlarda İ. Ö. X. yüzyıla kadar inen seramik buluntuları ele geçmiştir. Dionysos Tapınağı'nın batısında kalan sur duvarlarının iç kısmında 1962 yılında yapılan kazılarda sur duvarı tabakalaşması hakkında önemli bilgiler elde edilmiştir. Duvarlar boyunca temele kadar inen buluntular, Hellenistik dönemden Arkaik döneme kadar olan bir zaman dilimine tarihlenmektedir. Fakat temelden sonra ana kayaya kadar olan, 80 cm. tabakada ise İ. Ö. 6. yüzyıldan başlayarak Geometrik döneme kadar süren buluntular tespit edilmiştir. Böylece mevcut sur duvarlarının İ. Ö. 6. yüzyıldan itibaren kullanıldığı, daha erken dönemlere ait surların başka bir yerde olduğu ortaya çıkmıştır. Fakat ele geçen seramik buluntular, şekil ve süsleme bakımından Miletos'ta bulunan Geometrik çanak çömleğe benzemektedir. Böylece Teos'un ilk yerleşim tarihi, İ.Ö. 6. yüzyıldan 10. yüzyıla çekilmiştir [26].

1925 yılında Fransız araştırmacılar Teos kent kalıntıları ve savunma duvarlarının genel yerleşimini çalışmış ve krokisini çizmişlerdir. Ancak bu planın yer yer yanlış ve çok eksik olduğu daha sonraki araştırmacılar tarafından anlaşılmıştır. Ve özellikle 1993 yılında Prof. Dr. Numan Tuna tarafından ortaya çıkartılmıştır.

Teos kenti savunma duvarlarının ilk belirlemelere göre, 6 km'den fazla uzunlukta olduğu gözükmektedir. Kentin ilk kurulduğu alan olan Kocakır Tepesi (akropol) ve güney yamaçlarından güneye doğru gelişen kent için, limanı da içine alacak şekilde savunma duvarlarının kuzey-güney ekseninde uzatıldığı görülür. Bu eğilime aykırı olarak Külahlıkır Tepesi'nde görülen Hellenistik öncesi savunma duvarları dar bir koridorla kuzeye doğru uzanır.

Savunma duvarlarının toprak üstünde görülen kısmı tarihsel ve epigrafik verilere göre, İ. Ö. 3. yüzyıla ait olmalıdır. Dikdörtgen örgülü, delikli yerel kalker taşından yapılmıştır.

Ancak doğu kesiminde görüldüğü gibi, çokgen örgülü daha eski döneme ait bölümlerde tekrar kullanılmıştır [27].

---

[26] http://kisi.deu.edu.tr/ali.oz/Teos.html

[27] TUNA, N. "*Teos Araştırmaları, 1993*", XII. Araştırma Sonuçları Toplantısı I, Ankara, 1995, s.171

3.4.Tiyatro

Akropolis Tepesi'nin güney ucunda Dionysos Sanatçıları için özel bir önemi olan tiyatro yer alır . Tiyatrodan bütün ören yerini, limanı ve Myonnesos burnuna dek uzanan kıyıyı görmek mümkündür[28] . 1963 yılında Prof. Dr. Yusuf BOYSAL ve Prof. Dr. Baki ÖĞÜN ekibi tarafından özellikle skene'nin 2/3 ü, kısmen de orkestra bölümü kazılarak, tarihleme için çok önemli bilgilerin açığa çıkması sağlanmıştır. Tiyatro doğal eğim kullanılarak kurulmuştur . Eğimin yetersiz olduğu durumlarda tonozlu geçitler yapılmıştır . Sahne binası mimari elemanları korunmuş olmasına rağmen cavea'ya ait bloklar tahrip olmuştur. Tiyatro at nalı biçimindeki planı ve yamaç eğimini kullanması sebebiyle Hellenistik özellikler gösterir . Roma Çağı'nda doğal yamacın el verdiği cavea kapasitesine eklenen yeni oturma sıraları için gerekli olan yüksekliği ve eğimi sağlayan alt yapı üzerine oturtularak genişletilmiş olduğu görülmektedir . Cavea'yı yükseltebilmek için altına tonozlu geçitler (vomitorium) yapılmıştır . Tiyatro yakınında bulunan mimari elemanlar sayesinde, Hellenistik dönemde, İon düzeninde skenesi olduğu, Roma döneminde ise İon ve Korinth düzenlerinin kullanıldığı iki katlı scaenae fronsa sahip olduğu söylenebilir. Roma döneminde orkestra'ya doğru genişleyen ve yükseltilmiş platformu ile proskene eki belirgindir . Roma dönemi cavea genişletmesine ait analemma duvarlarının hem doğu hem de batı kesimde paye destekli olarak yapıldıkları saptanmıştır . Orkestra'da bulunan pişmiş toprak künk tesisat ise Roma Çağı'nın en son evrsinde yapmış olduğu düşünülüyor.

Yakınındaki Sığacık Kalesi yapımında kullanılmış olduğu tahmin edilen tiyatro oturma sıralarının daha Fransız araştırmacıları döneminde bütünüyle sökülmüş oldukları bilinmektedir . Roma Çağı'nda farklı dönemlerde değişime uğradığı yapım eklerinden görülen Teos tiyatro yapısında en önemli yapım evresinin Hadrian döneminde gerçekleştiği, skene yapısına ait çok sayıda bezemeli mimari üst yapı elemanlarından anlaşılmaktadır [29].

3.5.Bouleuterion

Bouleuterion, kentle ilgili önemli kararları alan meclisin bulunduğu yapıdır. Fakat Teos'taki yapı 850 kişilik oturma kapasitesi ve agoraya yakınlığı nedeniyle farklı işlevler

[28] Bean, G. E., Eskiçağ'da Ege bölgesi, s. 123
[29] TUNA N. "*Teos Araştırmaları, 1995*", XIV. Araştırma Sonuçları Toplantısı I, 1997, s.222

(odeion, tiyatro, müzik, sivil toplantılar) için de kullanılmış olabilir. Yapı içinde agora yöneticilerinin isimlerinin yazılı olduğu iki kare sunak bulunmaktadır. Teos'taki Antiokhos yazıtına göre , kralın bronzdan bir heykeli bouleuterion'a dikilecektir[30]. Buleuterion 1924 yılı kazısı sonucunda ortaya çıkartılmıştır. Çoğu korunmuş on iki oturma sırasından oluşur[31]. Agora'nın kuzey köşesinde yer alır. Doğal zeminden 4-5 m. yükselen ve yaklaşık 3 m. kalınlığında teras duvarı ile oluşturulan dolgu üzerine oturtulmuştur. Merdivenlerle cavea dört kerkides'e bölünmüştür. Geniş bir yarım daire oluşturan oturma yerleri yapının köşelerinde yer almadığından, burada tanımsız mekanlar bırakılmıştır. Kapalı bir mekana sahip olması gereken bu yapının 3.93 m. katında fil ayak dizilerinden skene'ye kadar yaklaşık 16 m.'lik açıklıkta çatı yükünün nasıl taşınabildiği araştırılmıştır. Bu bağlamda yapılan incelemelerde, oturma sıralarında, yapının çatı sistemini destekleyen dikmeler için yeterli sayıda ve büyüklükte yuvaların yer almadığı görülmüştür. Buna göre, Teos meclis yapısının İ. Ö. yaklaşık 170'lerde yapılmış Miletos bouleuterion'unda olduğu gibi oturma sıraları üzerine dayanan kalın ahşap dikmelere sahip olmadığı anlaşılmıştır. Buna karşılık, Priene'deki bouleuterion yapısına benzer bir şekilde iç mekanda batı duvarı boyunca görülen fil ayakları ile çatı yükünün taşınması sağlanmış olmalıdır[32] .

3.6.Gymnasium

Kentin gymnasium kısımlarında çok az araştırma yapılmıştır[33]. Akropol'ün kuzeydoğusunda yer alan gymnasium'un büyük bir bölümü halen toprak altındadır[34]. Küçük sondajlar ve yüzey buluntuları ışığında, gymnasium'un Hellenistik dönemde inşa edildiği ve Roma döneminde değişikliğe uğradığı düşünülmektedir[35]. İ. Ö. 3. yüzyıldan gelen bir yazıt, bize gymnasium'da uygulanan eğitim konusunda ilginç bir bilgi vermektedir[36]. Bu yazıta göre, okul temel 3 sınıftan kız ve erkek çocukları eğitmektedir. Bu konunun hocaları en üst sınıfta 600 drahma, ikinci sınıfın öğretmeni 550 drahma, en alt sınıfın hocası ise 500 drahma almaktadır. Müzik öğretmeni ise 700 drahma almakta, bir yıl sonra ''Efeb''olacak ve ikinci sınıftaki oğlan çocukları da müzik konusunda ve kitarayı parmak ve mızrapla çalmak konusunda görevlendirilmiştir. En az 40 yaşında olması gereken ''Paidonomos''hem alt

[30] Hermann, P., "Antiochos der Grobe und Teos", Anatolia 9, 1956 s.29
[31] Bean, G. E. Turkey Beyond the Meander, 1971, s. 124
[32] TUNA N. "*Teos Araştırmaları, 1995*", XIV. Araştırma Sonuçları Toplantısı I, 1997, s:219-233

[33] http://kisi.deu.edu.tr/ali.oz/Teos.html
[34] http://kisi.deu.edu.tr/ali.oz/Teos.html
[35] http://kisi.deu.edu.tr/ali.oz/Teos.html
[36] Mustafa Uz'un doktra fotokopisi sf. 62

sınıflara ders vermekte, hem de öğrenci sayısı üzerinde tartışan öğretmenlere karşı hakem olarak hizmet etmektedir. Şehir meclisinin seçimi ile atanan 'Paidonomos'lar ve Gymnasiarkh'lara ilaveten bir silah (kılıç) ustası ve oğlan çocuklara okçuluk ve cirit atmayı öğreten biri olacaktır. Teos'ta devamlı ikamet etmeye mecbur olmayan kılıç ustası en az iki ay öğretim yapacaktır ve 300 drahma ücret alacaktır. Okçuluk ve cirit atma öğretmenine 250 drahma ödenecektir. Beden eğitimi konusundaki sınavlar doğal olarak gymnasium'da diğer konulardakiler ise bouleuterion'da yer alacaktır [37].

3.7.Antik Liman

Çok iyi korunmuş olan Teos antik limanı'nın güney savunma duvarları doğu-batı ekseninde kayma yaparak, dalgakıran olarak devam etmektedir. Burada en sık esen kuzey-kuzeybatı rüzgarlarına karşı doğal olarak korunmuş, ancak şiddetli esen lodosa karşı da dalgakıran ile güvenilir bir liman oluşturulmuştur. Dalgakıran yaklaşık 200 m. uzunluğundadır. Dalgakıranın denize bakan bölümü kıyı sürüntü hareketleri sonucu kum ile kaplıdır. Küçük bir akarsu ve kıyı sürüntü hareketleri ile limanın içi de dolmuştur. Dalgakırana koşut uzanan rıhtımın 87 m'lik bölümü korunmuş, doğu ucu ise dağılmış ve kısmen su altındadır.

Rıhtım üzerinde gemi bağlama taşları oldukça iyi korunmuştur. Gemi bağlama taşları rıhtım duvar örgüsünü oluşturan dikdörtgen blok sırasına, dikine bağlantılıdır. Günümüzde rıhtımın gemi bağlama taşları su seviyesine batar duruma gelmiştir. Rıhtımın yapıldığı İ. Ö. 3. yüzyıldan günümüze yerel tektonik hareketlerin özel durumu dışında Batı Anadolu kıyılarında deniz seviyesi değişimi olmadığı, ancak Arkaik ve Klasik Çağlar'a göre genelde denizin yükseldiği görülmüştür. 1962-1965 Boysal-Öğün kazılarında agorada yapılan A açmasında 1.5. m. derinde bulunan taban suyu altında Hellenistik ve öncesine ait yapı katlarının durumu bu saptamayı doğrular niteliktedir.

1993 yılında Prof. Dr. Sencer Şahin tarafından okunan, Seferihisar'da bir bağ evinde bulunan önemli tarihi yazıt Hellenistik Çağ'a ait 102 satırlık bir meclis kararını bildirmektedir. Yazıt, İ.Ö. 3. yüzyıl başlarında Teos kentini basan deniz korsanlarının talep

[37] Mustafa Uz'un doktra fotokopisi sf. 62

ettikleri haraç miktarının nasıl ödeneceği üzerine Teos meclis kararını ve ödenti listesinin bir bölümünü de içermektedir [38].

3.8.Nekropol

Yarımadanın batısında kalan bugün bozulmuş orman karakteri gösteren engebeli arazi, denizden gelebilecek bir müdahaleye açık bırakılmıştır. Bu kısımda şehrin nekropol'üne ait çeşitli kalıntılar bulunmaktadır. Hemen her yerde pişmiş toprak lahitler, özellikle Klazomenai tipi İ: Ö. 6. yüzyıla ait boyalı bir örnek ile daha geç dönemlerin kesme taş sandukaları yer yer açılmış olarak görülebilmektedir[39].

3.9.Yazıtlar

Teos halkı başlangıçtan beri Dionysos'u kentin baş tanrısı olarak kabul etmiş ve yüzyıllar boyunca ona kentin baş tanrısı olarak saygı duymuştur. Dionysos kültü asıl saygıyı tekhnitlerin (tiyatro oyuncuları ya da Dionysos rahipleri) İ. Ö. 3.yüzyılın 2. yarısından itibaren Teos'u merkez etmesiyle kazanmıştır.

1921'deki Teos kazıları esnasında ele geçen bir yazıt, kenti merkez edinen tekhnitlerin Dionysos Tapınağı'nı inşa etmelerinden bahseder. Bu yazıta göre, Teos halkı rahiplerin teveccühüne karşılık bir tapınak yapacaktır. Ancak, bunun dışında yapılacak tapınak hakkında daha açıklayıcı bir bilgi mevcut değildir. Başka bir yazıtta ise, tekhnitlerin kendi etkinlikleri için halkın hieron olmasını amaçladığı bir yerde 6000 drahmilik bir arsa satın aldığı, bu arsanın her türlü vergiden muaf tutulacağı, masraflarının yarısını şehir halkının, diğer yarısını ise krallık hazinesinin karşılayacağından bahsedilir. Aynı yazıtın 20. satırında, bu kararın bir stele yazılarak tapınağa dikileceği ve tiyatroda ilan edileceği, 28. satır ve devamında ise tekhnitlere arsanın verilmesi ve kentin şükran ifadesinin sunulması kayıtlıdır. Bu yazıta göre, W. Hahland, İ. Ö. 238-237'de tekhnitlere genel asyle (dokunulmazlık)haklarının tanındığını, İ. Ö. 222'de sözü edilen arsanın alındığını ve adı geçen krallığın Pergamon olması gerektiğini ileri sürer. Pergamon Krallığı'nın Teos kentinde üç ayrı dönemde egemenliği olmuştur; İ. Ö. 229-222, İ. Ö. 218-205, İ. Ö. 190-133. Buna göre tapınağın yapım tarihi olarak, Hahland ve

[38] TUNA N. "*Teos Araştırmaları, 1993*", XII. Araştırma Sonuçları Toplantısı I, 1995, s:167-175

[39] UZ, D. M., Teos'taki Dionysos Tapınağı, 1987, s. 64-65

P.Hermann yazıt stilinin yanında, diğer bazı kriterleri de dikkate alarak İ. Ö. 222 öncesini önerirler.

1963 yılındaki Türk kazıları esnasında bulunan ve 1965 yılında Hermann tarafından yayınlanan yazıtlar da ise, Seleukos Kralı III.Antiokhos'un(İ.Ö.223-187) Batı Anadolu'ya yaptığı ziyaret esnasında Teos kentine de uğraması ve burada şehir halkı tarafından çok iyi bir şekilde karşılanarak, kendisi ve karısı Laodike'nin yontularının Dionysos Tapınağı'na dikilmesi anlatılmaktadır. Yazıtın tercümesi özetle şöyledir:

A Küçük Parçası (3 satır) ve B Bloku (52 satır): [40]

Bu bloktaki metin yazıtın başlangıcıdır. Burada özetle; Kral Antiokhos bütün Yunan şehirlerine iyilik yapan ve böylece atalarının politikasını devam ettiren bir kimse olarak övülmektedir. Daha önce kendisi henüz Toroslar'ın arka tarafında (Suriye'de) iken Teos şehri ile iyi ilişkiler kurduktan sonra, Batı Anadolu'ya yaptığı seferde adamları ve ordusu ile bu şehre gelmiş ve orada uzun süre kalmıştır. O esnada şehrin uzun savaşlar, ağır vergiler ve savaş tazminatı yüzünden büyük bir sıkıntı içinde olduğunu görmüştür. Kral düzenlediği bir halk toplantısında Teos şehri ile topraklarının kutsal ve dokunulmaz sayılacağını ve vergiden muaf tutulacağını ilan etmiştir. Şehri,Pergamon kralı I.Attalos'a vermekte olduğu genel masraflara katılma payından da kurtaracağına dair söz vermiştir. Bu iş, üç kişiden oluşan bir Teos elçi heyetinin kralı ziyareti vesilesi ile gerçekleşmiş ve kralın bir mektubu ile onaylanmıştır. Böylece kral ile kraliçenin bu iyiliklerinin sonucu olarak şehrin durumu çok düzelmiştir. Bundan dolayı tapınakta Dionysos heykelinin yanına Antiokhos ile karısı Laodike'nin mermer kült heykellerinin dikilmesine kara verilmiştir. Bu şereflendirme töreninin yürütülmesine ait işler ve onun finansmanı ile ilgili kayıtlarla bu bloktaki metin sona erer. Devamı eksiktir.

Bu yazıt, III.Antiokhos'un Teos'a, doğuya yaptığı seferin bitiş tarihi olan İ. Ö. 205-204 ile Mısır'da Ptolemaioslar'a karşı başlattığı savaşın başlangıcı olan İ. Ö. 202-201 tarihleri arasına denk düşen İ. Ö. 204-203 tarihleri arasında gelmiş olduğunu göstermektedir. III.Antiokhos'un Teos'a gelmesi şehrin politik durumunda olumlu yönde değişikliklere neden olmuştur. O zamana kadar Pergamon Krallığı'na bağlı olan Teos, bu ziyaretten sonra Seleukoslar'ın idaresine geçmiştir. Yine yazıttan anlaşıldığı kadarı ile bu tarihe kadar Teos Pergamon Krallığı'na vergi vermektedir. Ayrıca I.Attalos (İ. Ö. 241-197), Teos'tan normal

[40] ÖĞÜN,B., "Büyük Antiochos ve Teos", Anatolia IX, 1965, S.22

vergiden başka, olasılıkla Bithynia kralı I.Prusias ile yaklaşık İ. Ö. 205 yılına kadar devam eden bir savaşın masraflarına katılma payı olarak yüksek bir tutar almaktadır. Bithynia kralı Prusias ile İ. Ö. 205 yılına kadar devam eden Pergamon –Bithynia savaşında, Teos, olasılıkla Bithynia tarafında yer almıştır. Pergamon üstün gelince de savaş masraflarına katılma payı olarak yüklü bir savaş tazminatı ödemek zorunda bırakılmıştır. III.Antiokhos, Teoslular'ı bu mali yükümlülükten kurtarmış olmalıdır. Yazıtta ayrıca kentin kutsal ve dokunulmaz olacağı da kayıtlıdır. B. Öğün'e göre, kutsallığın anlamı çok büyük bir olasılıkla, kentin bütün arazisinin kral tarafından tanrı Dionysos'a ithaf edilmesi olmalıdır. III.Antiokhos'un Teos'ta oldukça fazla sempati görerek bir anlamda tanrılaştırılmasının asıl nedeni, kentte kutsal ve dokunulmazlık hakkı sağlanmasından çok, halkı normal vergi ve savaş tazminatından oluşan bu ağır vergi yükünden kurtarması olmalıdır. Bundan başka kentte belirli bir siyasi istikrar da yoktur. Buna örnek olarak bir çeyrek yüzyıl içinde yönetimin dört kez el değiştirmesi gösterilebilir[41] .

3.10.Tapınak

Bir temenos'un içinde inşa edilen tapınak İon düzenindedir. Doğu – Batı istikametinde inşa edilen tapınağın girişi doğu cephesindendir. Ana kayanın düzleştirilmesi ile oluşturulan ve doğuda 12, batıda 6 basamakla yükseltilen bir podyum üzerine yerleştirilmiştir. Tapınakta Hermogenes'in tercih etmiş olduğu sistem olan eustylos tercih edilmiştir. 6 x 11 sütunlu olan tapınak yapı şekli olarak hexastyle peripterostur.

Sütun alt çapı 1,01 - 1,03 metre, sütun aralıkları ise 3,26- 3,27 metredir. Buna göre, R. Pullan' ın 2 1/6 ölçüsüne karşılık, sütunların 1: 2 1/4 alt çap oranındaki eustyle planına uygun şekilde yerleştirilmiş olduğu günümüzde kesin olarak belirlenmiştir.

Tapınağın stylobat ölçüleri 18,5 x 35 metredir. Mimari elemanlar stylobat üzerine yerleştirilmeden önce, bütün alan satranç tahtası gibi karelere bölünmüştür. Ancak bu bölünme hiçbir zaman için Pytheos'un Priene Athena Polias Tapınağı'nda olduğu gibi 6 x 6 ayaklık eşit kareler şeklinde olmamıştır. Böylece dar yüzlerde 11, uzun kanatlarda 21 kare alan elde edilmiştir. Mimari öğeler bu parseller göz önünde tutularak simetrik bir şekilde yerleştirilmeye çalışılmıştır. Böylece yan kanatlarda 10, kısa kenarlarda 5 sütun aralığı elde

[41] ŞAHİN, M.,Hermogenes , Ege yayınları, 2002, S. 49-52

edilmiştir. Bu da geneldeki 1:2 oranındaki katı ölçüye *(ratio)* uygundur. İon mimarisinde genellikle dar kanatlarda, girişin önüne gelen merkezi bölümlerde, sütun araları normale göre biraz daha geniş tutulmaktadır. Böylece hem tapınağın içindeki kült yontusu dışardan bakanlar tarafından daha rahat görülmekte, hem de festivaller esnasında rahiplerin tapınağa giriş çıkışları daha rahat olmaktadır. Buna karşın, Dionysos Tapınağı'nda bu açıklığı görememekteyiz. Bunun nedeni Dinsmoor'un da altınıçizdiği gibi, 55 x 110 ion ayaklık dikdörtgen formu elde edebilmek olmalıdır. Böylece 1:2 oranı korunmaya çalışılmıştır.

Kısa kenarında 6 uzun kenarında 11 sütun bulunan tapınağın etrafında toplam 30 adet sütun, opisthodomos ve pronaosda da ikişer adet sütun bulunmaktadır. Böylece tapınakta toplam 34 adet sütun bulunmaktadır. Sütunlar torus – trochilos – torus şeması, yani Atik kaide üzerine yerleştirilmişlerdir ve sütunlarda ion başlıkları kullanılmıştır. Sütun gövdelerinde Helenistik devir özelliği olan 24 adet yiv bulunmaktadır. Hem bütün kenarlardaki sütunlar, hem de sütunlarla cella duvarı katı bir simetri oluşturacak şekilde aynı eksen üzerindedirler. Bütün mimari elemanların kusursuz şekilde yerleştirilmiş olması Hermogenes'in en büyük başarılarından biridir.

Sütun başlıkları üzerinde üç faskiyeli arşitrav, arşitrav üzerinde Dionysos şenliklerini konu edinen friz sırası, friz sırası üzerinde diş sırası, sonra yatay geison ve sima gelir. Kenarlarda aslan başları ve çörtenler bulunur. Bu özellikleri ile de komple ion tapınağı özelliği gösterir.

Tapınak plan tipi olarak 2.y.y. tapınaklarında gördüğümüz pronaos, naos ve opisthodomos üçlüsünü bu tapınakta da görürüz. Pronaos'un derinliği cellanın derinliği kadardır. Pronaosta ve opisthodomosta ikişer adet sütun bulunmaktadır. Buralardaki ikişer sütunu çeviren kısa kenarda 6, uzun kenarda 11 olmak üzere tapınağın çevresinde 30 adet sütun bulunmaktadır.

Tapınak tiyatro ile ilintili olmayan bir yerde, Hellenistik kent duvarlarına yakın bir şekilde yerleştirilmiştir. Etrafı stoa ile çevrelenmiş bulunan bir temenos alanının batısında yer alır. Stoa kuzey ve güney yanlarda Dor, doğu ve batıda ise İon düzeninde inşa edilmiştir. Temenosa girişin kuzeybatı ve güneybatı köşelerdeki anıtsal kapılarla sağlandığı

düşünülmektedir.[42] Temenos alanında doğuya doğru kot alçaldığı için, buraya bakan giriş bölümünde basamaklar yanlara oranla daha fazladır. Crepidoma önde 12, diğer taraflarda ise 6 basamaklıdır. Bu görünümü ile doğudan bakanlar için, tapınak bir podyum üzerinde duruyormuş izlenimi vermektedir. Tapınağın sunağı doğuya bakan girişin önüne gelecek şekilde yerleştirilmiştir.

Bilim dünyasında Teos Dİonysos Tapınağının mimarı Hermogenes olarak kabul görmektedir. Tapınakta uygulanan Eustylos sisteminin uygulanması, modüler sistem, tapınağın tamamının belirli bir aksialiteye bağlanması (bu tür aksialiteyi en iyi Magnesia Artemis Tapınağında görürüz), sütun alt çapının sütun boyuna oranı, gibi özellikler başta olmak üzere Hermogenes'in bir çok özelliğini bu tapınakta görmemiz mümkündür. Ayrıca sütunları Atik – ion kaidelerin taşımaları bu fikir için önemli delillerdir.

Antik kaynaklarda Vitruvius eustylosu anlatırken, Roma' da bir örnek olmadığından dolayı Dionysos Tapınağı'nı örnek olarak verdiğini ifade eder. Ancak, tapınağın Hermogenes'e ait olup olmadığı konusuna açıklık getirmez. Bununla birlikte, kitabın bir başka bölümünde, *"de aede Dianae ionice quae est Magnesia pseudodipteros, et Liberi Patris Teo monopteros..." (Hermogenes, Magnesia'daki ion düzeninde bir pseudodipteros olan Diana Tapınağı ve Teosdaki Dionysos'un monopteros Tapınağı*[43]*: Vitrivius VII.12.140 vd.)* şeklinde bir ifade vardır. Buna göre de Teos'daki Dionysos Tapınağı'nın da mimarı Hermogenes olmalıdır. Ancak Teos'da bir monopterostan bahsedilmektedir. Vitruvius monopteros kavramını cellasız yuvarlak tapınaklar için kullanmaktadır. *"Daire biçimli tapınaklar da vardır; bunların bazıları monopterol biçimde, sütunlarla çevrili fakat cellasızdırlar"*[44](V,8,1). Bu ifadeden hareketle B.Wesenberg, Teos'da bulunan hexastyle eustylos tapınağın Hermogenese ait olamayacağını söyler. Ancak bu görüş bilim adamları arasında fazla rağbet görmemiştir. Örneğin W.R. Lethaby, monopterosun peripteros gibi etrafında tek sıra sütun bulunan tapınakları da kapsadığını düşünmektedir.

Wesenberg, Teos'daki Dionysos Tapınağı'nın Hermogenes'e ait olduğu konusundaki şüphelerini yine Vitruvius'un metnine atıfta bulunarak devam ettirir. Vitruvius, Hermogenes'in bir Dor tapınağı yapmak için mermer topladıktan sonra fikir değiştirerek

[42] ŞAHİN, M.,Hermogenes , Ege yayınları, 2002, s.26
[43] *Vitrivius, De Architectura,VII.12. s.140 vd*
[44] *Vitrivius , De Architectura* V,8, s.1

Dionysos için aynı malzemelerle bir İon tapınağı inşa ettiğinden söz etmektedir. Burada yine bir Dionysos tapınağı söz konusudur. Ancak söz konusu tapınak dor malzeme ile İon düzeninde yapılmış olmalıdır. Buna karşın, Teos Dionysos Tapınağı'nda bugüne kadar Dor malzemenin izlerine rastlanamamıştır. Wesenberg'e göre bu durum da tapınağın Hermogenes'e ait olması olasılığını azaltmaktadır. Bu nedenle de bazı bilim adamları bünyesinde hem Dor, hem de İon mimari elemanlar bulunan bir başka tapınak ararlar.

Pergamon Yukarı Gymnasium'da "R" ismi verilen bir tapınak bulunmuştur. Bu tapınakta Vitruvius'un anlattığı gibi dor malzemeler ion düzeninde kullanılmıştır. Burada Vitruvius'un ifadeleri ile paralellik gösteren özellikler vardır. Örneğin, İon düzenindeki bu tapınakta, bozulmuş Dor mimari malzemeleri bulunmaktadır. Bu özelliğinden dolayı da, W.B. Dinsmoor, W. Hoepfner gibi bir grup bilim adamı, Vitruvius'un sözünü ettiği Hermogenes'in dor malzeme ile yaptığı ion tapınağının bu olduğunu ileri sürerler. Ancak, bu defa da tapınağın Dionysos'a adanmış olduğunu gösterir hiçbir ipucu mevcut değildir. Ayrıca burada, Hermogenes'in hiçbir zaman tercih etmediği Anadolu-İon sütun kaidesi kullanılmıştır. Bunun yanı sıra, E.-L. Schwandner'in de açık bir şekilde belgelediği gibi, ayrıntılardaki özen de Hermogenes' e ters düşmektedir.

Tapınağın mimari Hermogenes olarak bilinmektedir. Tapınağın tarihini bilmek için Hermogenes'in yaşadığı tarihi bilmek gerekmektedir. Hermogenes'in adı ilk olarak Roma İmparatorluk dönemi mimarlarından Vitrivius'un "de architectura" isimli eserinde rastlamaktayız. Hermogenes burada klasik dönemin ünlü mimarı pytheos'tan hemen sonra anılmaktadır. Magnesia Artemis Tapınağının mimarı olduğundan bahsedilmektedir. Nerede olduğu belirtilmiş olmasa da, dor düzeninde tasarlanmış bir tapınağın çeşitli nedenlerle değiştirip ion düzeninde inşa ettiğinden bahsetmektedir. Bilim adamları ise Hermogenes'in yaşadığı dönem olarak farklı dönemleri ileri sürmektedirler. Magnesia Artemis Tapınağı üzerine yaptıkları çalışmalar ile, O.Kern Hermogenes'in Artemision'u İ.Ö. geç 3. yy da yapmış olduğunu söylemiş, A.von Gerkan da İ.Ö. geç 3. yy değil de, İ.Ö. 2.y.y.'ın ikinci yarısı olması gerektiğin söylemiştir. R. Horn ise Gerkan tarafından öne sürülen tarihi destekler. A. Schober Artemision'un İ.Ö. 130'dan daha önceki bir tarihte olmaması gerektiğini söyler. C.Weickert İ.Ö. 3.y.y., F.W.Schlikker İ.Ö. 2. y.y.'ın ortaları, G. Richter İ.Ö. 2.y.y., A.W. Lawrance İ.Ö. 2.y.y.'ın ikinci yarısı, H. Drerup İ.Ö. 2.y.y.'ın ikinci yarısı, G.Gruben İ.Ö. geç 3. y.y., D. Kuban İ.Ö. 130 veya biraz sonrası, C.M. Havelock İ.Ö. 2.y.y., A.M. Mansel İ.Ö. 2.y.y, R.Horn İ.Ö. 2.y.y.'ın ikinci yarısı, A.Linfert İ.Ö. 3.y.y., A.Yaylalı

İ.Ö. 2.y.y.'ın son çeyreği, J.j. Coulton İ.Ö. 130, W.Werner İ.Ö. 2.y.y. ortaları, J. Onians İ.Ö. 2.y.y. sonları, O. Bingöl İ.Ö. 2.y.y., R. Özgan İ.Ö. geç 3. y.y.[45], H.Lauter İ.Ö. 2.y.y., B. Schmalt İ.Ö. geç 3. yüzyıl tarihlerini vermişlerdir. Dolaysıyla bilim adamlarının öne sürdüğü bu tarihler Hermogenes'in yaşadığı dönem olacaktır. Teos Dionysos Tapınağı üzerinde çalışma yapan bilim adamlarının ise ulaştığı sonuçlar ise şöyledir. W. Hahland Hermogenes'in İ.Ö. geç 3.y.y.da yaşadığını, Y. Boysal ise kazı raporlarında tapınak civarlarında bulunan köşe akroterlerinin İ.Ö. 2.y.y. özelliklerini yansıtması nedeniyle Hermogenes'in İ.Ö. 2.y.y. içinde yaşamış olduğunu söyler[46].

1963 yılındaki Teos kazılarında B.Öğün ve Y. Boysal tarafından bulunan ve P. Herrmann tarafından 1965 yılında yayınlanan yazıt da III. Antiochos ile Teos halkı arasındaki ilişkilerden bahsedilmektedir. Söz konusu yazıtta; Kral Antiokhos bütün Yunan şehirlerine iyilik yapan ve böylece atalarının politikasını devam ettiren bir kimse olarak övülmektedir. Daha önce kendisi henüz Toroslar'ın arka tarafında (Suriye'de) iken Teos şehri ile iyi ilişkiler kurduktan sonra, Batı Anadolu'ya yaptığı seferde adamları ve ordusu ile bu şehre gelmiş ve orada uzun süre kalmıştır. O esnada şehrin uzun savaşlar, ağır vergiler ve savaş tazminatı yüzünden büyük bir sıkıntı içinde olduğunu görmüştür. Kral düzenlediği bir halk toplantısında Teos şehri ile topraklarının kutsal ve dokunulmaz sayılacağını ve vergiden muaf tutulacağını ilan etmiştir. Şehri, Pergamon kralı I.Attalos'a vermekte olduğu genel masraflara katılma payından da kurtaracağına dair söz vermiştir. Bu iş, üç kişiden oluşan bir Teos elçi heyetinin kralı ziyareti vesilesi ile gerçekleşmiş ve kralın bir mektubu ile onaylanmıştır. Böylece kral ile kraliçenin bu iyiliklerinin sonucu olarak şehrin durumu çok düzelmiştir. Bundan dolayı tapınakta Dionysos heykelinin yanına Antiokhos ile karısı Laodike'nin mermer kült heykellerinin dikilmesine kara verilmiştir. Bu şereflendirme töreninin yürütülmesine ait işler ve onun finansmanı ile ilgili kayıtlarla bu bloktaki metin sona erer.

Bu yazıt, III.Antiokhos'un Teos'a, doğuya yaptığı seferin bitiş tarihi olan İ. Ö. 205-204 ile Mısır'da Ptolemaioslar'a karşı başlattığı savaşın başlangıcı olan İ. Ö. 202-201 tarihleri arasına denk düşen İ. Ö. 204-203 tarihleri arasında gelmiş olduğunu göstermektedir. Buna göre bu tarihlerde Teos'da bir Dionysos Tapınağı bulunmaktadır. Bu varsayımdan hareket edilerek Hermogenes'in İ.Ö. 3.y.y.da yaşadığı söylenebilir.

[45] ÖZGAN, R., Roma Sanatı Ders Notları
[46] ŞAHİN, M.,Hermogenes , Ege yayınları, 2002, s.6-10

Hermogenes'in eseri olan Teos Dionysos Tapınağı'nın İ.Ö. 3.y.y. da yapıldığı kabul edilse de bu tapınakta iki evre söz konusudur. Birinci evre bahsi geçen mimarın yaşadığı İ.Ö. 3.y.y. diğer evre ise tapınağın esaslı onarım gördüğü roma dönemidir. Bu onarıma neden olarak kenti etkileyen büyük bir deprem gösterilmektedir. İon kymationlu başlıklar ve arşitrav Hadrian dönemi özellikleri gösterir[47]. Dionysos konulu frizlerin bir bölümü, ranke motifli sima frizi ve palmet bezekli köşe akroterleri Helelnistiktir. Ayrıca Hoepfner'in de belirttiği gibi kurtağzı (Wolfslöcher) ismi verilen ve sadece imparatorluk dönemi yapılarında kullanılan bağlama tekniği Dionyos Tapınağı'nda yoktur. Yani burada imparatorluk döneminde yeniden yapılan bir yapı değil, esaslı onarım görmüş bir Helenistik tapınağı söz konusudur.

[47] ŞAHİN, M.,Hermogenes , Ege yayınları, 2002, s.65

IV.TEOS DİONYSOS TAPINAĞI'NIN FRİZLERİ

Tapınağın frizlerindeki figürlerin bir kısma sağ tarafa bir kısmı sol tarafa doğru dönmüştür. Tüm figürlerin bir odak noktası bulunmaktadır. Dionysos ve Ariadnenin gösterildiği A1 frizi ortadaki odak noktası olan frizdir. Tüm figürler bu yöne doğru dönmüştürler. Bu yüzden üzerindeki figürler sağ tarafa doğru dönmüş olan frizlere "A" sırası frizleri, üzerindeki figürler sol tarafa doğru dönmüş olan frizlere "B" sırası frizleri ile adlandırılmıştır.

A1:

Bulunduğu Yer: İzmir Müzesi
Envanter No:175
Uzunluk: 156cm
Yükseklik:67cm
Derinlik: 37cm
Figür:54cm
Yumurta:7cm
Malzeme : Mermer

Friz plakasının sağ köşede büyük bir bölüm, sol alt köşede de küçük bir bölüm kırıktır. Plaka üzerinde gördüğümüz üç figürün de yüzleri tahrip olmuştur. Ortadaki Bayan figürün sağ kolu omuzdan, Soldaki kentaurun da iki kolu omuz ile dirsek arasından kırılmıştır. Ayrıca kentaurun sağ ön ve sağ arka bacakları kırılmıştır.

Friz plakasında üç figür görmekteyiz. Plakanın sağ tarafında bir kline üzerinde rahat bir şekilde yarı uzanmış bir erkek figürü bulunmaktadır. Yarı uzanır halde olan bu figür sol koluyla klineden destek almaktadır. Sağ elinde ise bir thyrsos tutmaktadır. Üst tarafı çıplak olan bu figürün, alt tarafı bir manto ile sarılmıştır. Bu figürün yüzü, vücudu ve sol bacağı, cepheden sağ bacağı ise profilden betimlenmiştir. Yüzü aşınmış olduğundan ayrıntı seçilememektedir, fakat arkaya dönüp bakmakta olduğu anlaşılmaktadır. Kline üzerinde yarı uzanır halde olması, mantosunun vücuduna sarılışı buradaki figürün bir tanrı olduğunu göstermektedir. Bu figürün oturuşu Lyskrates anıtındaki Dionysos oturuşuna benzemektedir. Bundan dolayı bu figürün de tanrı Dionysos olduğunu ve bu friz plakasının muhtemelen

merkez plaka olduğunu söyleyebiliriz. Yapılı bir vücuda sahip olan Dionysos etli ve göbeklidir. Belden aşağısı kalın bir manto ile örtülmüştür. Mantonun kenarlarına ve sağ bacak üzerindeki kıvrımlardan oldukça kalın bir manto olduğu anlaşılmaktadır.

Dionysosun sağ tarafında bir figür olduğunu görmekteyiz. Friz tam buradan kırık olduğu için figürün sadece kolu görünmektedir. Bu arkadaki figür elinde yukardan bir şey sarkıtır gibi bir nesne tutmaktadır. Bu figür Ariadne olabilir, ve bu elinde tuttuğu nesne üzüm salkımı olabilir. Bu durumda bu plakada Dionysos – Ariadne grubunu gördüğümüzü söyleyebiliriz.

Dionysosun sol tarafında dans eden bir menad bulunmaktadır. Profilden betimlenmiş olan Menad'ın sağ kolu kırıktır, sol kolunu da yukarıya kaldırmış, elinde bir nesne tutmaktadır. Uzun khiton giyen menad'ın elbisesinin üst kısmı vücuda yapışmıştır, etek kısmı ise boldur, kalın ve derin kıvrımlara sahiptir.

Menadın sol tarafında koşmakta olan bir kentaur bulunmaktadır. At gövdesi profilden, üst vücudu ve yüzü 4/3 lük dönüşle verilmiş olan kentaur kollarını açmıştır ve bir tympanon çalmaktadır. Gördüğümüz sahne bir eğlence sahnesidir. Dionysos'un eğlencelerini, Kentaur ve Menadların bulunduğu şölenleri anlatan bir sahnedir.

Yumurta Dizisi: Yumurtalar oldukça geniştir. Yumurta ve çanak ilişkisinde derinleşmeyi görüyoruz, yumurta ile çanak arasında derin bir kanal vardır. Çanaklar arasındaki mızrak uçları kalındır.

Stil: Yüksek kabartma tekniğinde yapılmış olan friz plakasında Dionysos bulunmaktadır. Dionysos, eşi Ariadne ve menad üçlü bir grup oluştururlar. Menadın hemen arkasında bir kentaur bulunmaktadır. Etli vücutlara sahip olan figürlerin vücutları'nın oranları doğaldır.Dionysos'un ve menadın vücutlarının üst ve alt taraflarını kıyasladığımızda insan vücudu oranlarına göre yapılmış olduğunu görmekteyiz. Organlarının büyüklüğü ve birbirine olan oranları insan anatomisine yakındır. Kentaurun da üst vücudu insan gövdesi büyüklüğündedir.

Figürlerden kentaurun hareketli olduğunu görmekteyiz. Kentaurun sağ tarafında bulunan menadın dans ettiğini, buna rağmen menadın olması gerektiği kadar hareketli

olmadığını görmekteyiz. Menad'ın dans ediyor olmasına rağmen donuk bir duruşu vardır. Dionysos ise kline üzerinde rahat bir şekilde uzanmaktadır.

A2:

Bulunduğu Yer: İzmir Müzesi

Envanter No:187

Uzunluk: 103cm

Yükseklik:65cm

Derinlik: 31cm

Figür:51cm

Yumurta:7cm

Malzeme: Mermer

Friz plakasının sağ tarafı yukardan aşağıya doğru kırıktır, sağ üst köşe ve yumurta dizisi tahrip olmuştur. Friz üzerinde gördüğümüz kentaurun sağ kolu dirsek ile bilek arasından, sol kolu omuzdan kırılmıştır. Ayrıca kentaurun başı ve sağ arka bacağı da kırıktır. Kentaurun solundaki genç figürünün sağ kolu dirseğin biraz yukarısından kırıktır. Üst vücudu da kırılmıştır. Sağ kolunda aşınmalar vardır. Yüzünün tamamı aşınmış olup, hiçbir ayrıntı seçilememektedir.

Plakada bulunan iki figürden biri satyr biri de kentaurdur. Sağ tarafta kentaur ve onun arkasında satyr bulunmaktadır. Kentaur sağ kolunu yukarıya kaldırmıştır. Kırık olmasına rağmen anlaşılıyor ki sol kolunu da yatay bir şekilde öne doğru uzatmıştır. Bu durumdan kollarını açmış bir halde olduğu anlaşılmaktadır. Friz plakası ve kentaurun kolları bu noktada kırık olduğu için devamını göremiyoruz, fakat buradaki durum kentaur bir müzik aleti çaldığını veya oynadığını düşündürüyor. Kentaurun önünde (zeminde) bir çıkıntı mevcuttur. Buradaki çıkıntı bir kap olabilir ve bu kap bir pytos olabilir. Kentaur'un belden aşağı kısmı profilden, üst tarafı cepheden betimlenmiştir. Sağ arka bacağı kırıktır. Sol arka bacağın ise bükük olduğunu görüyoruz. Yürüdüğünü veya oynadığını anlıyoruz.

Kentaurun solunda cepheden betimlenmiş bir satyr figürü bulunmaktadır. Bu satyr sol omzunda bir stamnos taşıyor. Bu stamnos'un içinde şarap taşıyor olmalı. Satyr sağ tarafa doğru yürüyecek gibidir. Çünkü sol ayağını bir adım öne atmıştır, bacak dizden bükülmüş, hareket halindedir, bundan dolayı sol bacak profilden verilmiştir ve ayak tamamen yere

basmaktadır. Sağ bacak ise cepheden verilmiştir. Sol bacağa uyumlu olarak sağ ayağın tamamı değil de sadece parmak ucu yere basmaktadır. Satyr'ün vücudu ve başı cepheden betimlenmiştir. Fakat başı hafif sol tarafa dönmüştür, arkadan gelen bir kişiye bakıyor olabilir veya taşıdığı stamnos'un büyüklüğünden dolayı başını stamnosun bulunduğu tarafa değil diğer taraf çevirmiş olabilir.

Satyrün hemen ardından gelen bir figür olduğunu arkadan görünen bir ayaktan anlamaktayız. Arkadaki figür bir adım atmıştır, ve ayağı satyr'ün ayağına değmektedir. Arkadan adım atmış olan figür kentaur olmalıdır. Çünkü görünen ayak bir at ayağıdır. Satyrün arkaya bakmasıyla kompozisyonun arkada devam ettiğini söyleyebiliriz.

Yumurta Dizisi: Yumurta dizisi tahrip olmuştur. Sadece bir yumurta sağlam kalmıştır Yumurta formunu bu tek örnekten anlayabiliyoruz. Yumurta geniştir ve ucu ovaldir, yumurta ve çanak bir kanalla birleşiyor. Oklar çanaklara bitişik yapılmış ancak ok uçları sivri değildir.

Stil: Ard arda sıralanmış figürler görmekteyiz. Bir kentaur ve ardında bir satyr. Oldukça budur yapılan satyr'ün vücut oranları da doğal değildir. Bacak boyu gövdeye göre kısa ve kafa oldukça büyük yapılmıştır. Kentaurun at vücudu iri üst gövde daha kısa yapılmıştır. Satyr'e göre kentaur'un vücut oranları daha doğaldır. Kentaur kendi organlarına göre vücudu orantılı görünse de, bodur bir yapıya sahip olan satyr ile karşılaştırdığımızda bir orantısızlık meydana çıkıyor. Çünkü satyr'ün bel hizası yaklaşık olarak kentaur'un bel hizası yüksekliğindedir. Bu da iki figür arasındaki orantısızlığın göstergesidir.

A3:

Bulunduğu Yer: İzmir Müzesi
Envanter No:180
Uzunluk: 104cm
Yükseklik:67cm
Derinlik: 35cm
Figür:48cm
Yumurta:8cm
Malzeme: Mermer

Friz plakasının sol tarafı baştan aşağıya kadar kırıktır, sağ alt köşe de de ufak bir kırık

vardır. Ayrıca friz plakasının zemininde ve yumurta dizisinde aşınmalar meydana gelmiştir. . Bu plakada 4 figür görmekteyiz, sağ tarafa doğru yürüyen iki kentaur ve üzerlerinde birer tane binici bulunmaktadır. Sağ taraftaki kentaur'un ön bacakları ve arka sağ bacağı kırıktır.Bu kentaurun üstündeki binicinin de sağ kolu kırıktır. Sol taraftaki kentaurun ön ve arka sağ bacakları kırıktır. Soldaki kentaur üzerindeki binicinin sağ kolunun dirsekten aşağısı kırıktır. Plaka üzerindeki dört figürün de yüzleri aşınmış olduğundan ayrıntı seçilememektedir.

Profilden betimlenmiş olan sağdaki kentaur elinde bir şey tutuyor ve sağ tarafa doğru yürüyor. Bu kentaurun göğüslerinin olduğunu görüyoruz, karşımıza ilk defa bir bayan kentaur çıkıyor. Kadın kentaurun üstündeki figür de profilden betimlenmiştir, sol elinde bir içki kapı vardır. İçki kabını ağzına dayayıp içki içmektedir.

Sol taraftaki kentaur sağ tarafa doğru yürümektedir, ancak yürürken arkasına dönmüştür, sırtında olan binicinin yanağına elliyor. Bu dönüşten dolayı vücudu cepheden betimlenmiştir. Başı ise arkaya dönüktür ve profilden betimlenmiştir. Kentaur sol elinde bir tymphanon tutuyor. Kentaurun üstündeki binici Kollarını iki yana açmış oynuyor.

Plaka üzerindeki figürlere baktığımızda bir eğlence sahnesi görmekteyiz. Sağ tarafa doğru ilerleyen kentaurlar ve üzerlerindeki biniciler kendilerinden geçmiş bir şekilde eğlenerek ilerliyorlar. Dionysos şenliklerinde çokça rastlanan bir durumdur. Ve bu sahne kentaurların ve menadların çılgın yaratıklar olduğunu göstermektedir.

Stil: Ard arda iki kentaur ve üzerlerinde birer tane binici. Bu plakada bir bayan kentaur karşımıza çıkar. Bu kentaurun vücudu kibar yapılmıştır. Sol taraftaki kentaura baktığımızda daha kaba bir vücuda sahiptir. Ayrıca sağ taraftaki bayan kentaurun üzerindeki bayan binici, sol taraftaki kentaur üzerindeki biniciden daha zayıf ve daha küçük ölçülerde yapılmıştır. Bunun nedenide kentaurun bayan olmasından kaynaklanıyor olmalıdır.

Yumurta Dizisi: Oldukça tahrip olmuş olan yumurta dizisinde tek sağlam örnek bir mızrak ucudur. Kalın olan mızrak ucu çanağa bitişiktir. Yumurta çanağını tamamlamıştır.Yumurta ucu ovaldir. Çanak geniştir. Çanaklar arasındaki ok uçları kalındır. Bu plakadaki yumurta dizisi A2 frizindeki yumurta dizisi ile benzerlik göstermektedir.

A4:

Bulunduğu Yer: İzmir Müzesi

Envanter No:182

Uzunluk: 100cm

Yükseklik:65cm

Derinlik: 37cm

Figür:51cm

Yumurta:8cm

Malzeme: Mermer

Friz plakasının sol tarafı yukardan aşağıya kırıktır. Sol alt bölümde friz plakasının yüzeyi de kırılmıştır. Plakada üzerinde bulunan iki figürden sağ taraftaki menadın yüzü, sol taraftaki kentaurun da yüzü, sağ ön bacağı, at gövdesi ve arka bacakları kırıktır. Yumurta dizisinde de yer yer kırıklar bulunmaktadır.

Friz plakasında sağ tarafa doğru koşmakta olan bir bayan figürü ve arkasından koşan bir kentaur görmekteyiz. Koşmakta olan bayan figürü profilden betimlenmiştir. Koşarken başını yukarıya kaldırmış olan figür sağ elinde bir thyrsos, yukarıya kaldırmış olduğu sol elinde ise bir kase (içki kabı) tutmaktadır. Bu bayan figürü menad olmalıdır. Menad belden kemerle sıkıştırılmış uzun bir khiton giymektedir. Hareketli olduğu için etek uçları da uçuşmaktadır.

Menadın sol tarafındaki kentaur da menadın arksından sağ tarafa doğru koşmaktadır. Ancak sağ tarafa doğru koşarken başını arkaya dönmüştür, muhtemelen arkadan gelen birisine bakmaktadır. At gövdesi profilden betimlenmiş olan kentaurun, arkaya dönüşünden dolayı üst vücudu cepheden, baş kısmı profilden betimlenmiştir. Koşarken arkasına dönüp bakması A3 frizindeki sol taraftaki kentaurun hareketine benzemektedir. Kentaur iki kolunu da yukarıya kaldırmış, sağ elinde tasa benzeyen bir kap, sol elinde ise bir vazo (pelike veya krater) tutmaktadır.

Stil: Plaka üzerinde gördüğümüz iki figürden sağ tarafta olanı menaddır. Menadın vücudu ince yapılmıştır. Yürürken aynı zamanda oynamaktadır. Bir elinde Thyrsos bir elinde içki kabı tutmakta kendinden geçmiş bir haldedir. Giydiği khiton uzun ve düzdür. Belden bir kuşakla sıkıştırılmıştır ancak elbisenin üzerinde hiç kıvrım bulunmamaktadır. Kentaur adaleli

bir vücuda sahiptir, kolları oldukça kaslıdır. Bu iki figür ellerinde içki kaplarıyla oynamaktadır. Kentaur çok hızlı koşmaktadır, bu yüzden sol ön ayağı nerdeyse menadın ayağına değecektir. Bunlar sarhoş ve çılgın yaratıklar oldukları için böyle çılgınca eğlenmektedirler. Figürlerin vücutları çok etli değildir. Figürler ince vücutlara sahiptirler, genç, dinamik ve hareketlidirler. Bu plakada bir canlılık vardır. Eğlence sahnesi olduğu bellidir. Figürlerin bir eğlence sahnesinde oldukları ve sarhoş oldukları hem hareketlerinden hem de ellerindeki içki kaplarından anlaşılmaktadır.

Yumurta Dizisi: Yumurta dizisi yer yer tahrip olmuş olmasına rağmen gayet sağlam olan yerleri de var. Yumurta çanaktan derin bir kanalla ayrılır. Yumurtalar üstten kesiktir.

A5:

Bulunduğu Yer: İzmir Müzesi
Envanter No: 181
Uzunluk: 108cm
Yükseklik:67cm
Derinlik: 35cm
Kabartmalar:10cm
Malzeme : Mermer

Genel olarak sağlam olan friz plakasının sağ üst köşesinde hafif bir kırık ve sağ kenarında biraz aşınma olmuştur. Plakada bulunan üç figürden Sağdaki figürün yüzü oldukça tahrip olmuş, bacakları üzerinde de hafif aşınmalar meydana gelmiştir. Ortada bulunan kentaurun yüzü aşınmış, ön ve arka sağ bacakları kırılmıştır, soldaki figürün de yüzü biraz aşınmıştır.

Friz plakası üzerindeki üç figür sağ tarafa doğru ilerlemektedirler. En sağdaki genç figürü cepheden betimlenmiş çıplak bir satyrdür. Satyrün hemen yanında bir kentaur vardır. Kentaur sağ kolunu satyr'ün omuz'una atmış, satyr de sol kolunu kentaurun sırtına atmış, omuz omuza, oynaya oynaya sağ tarafa doğru ilerliyorlar. Gencin sol kolu dirsekten bükülmüş, dirsekten aşağısı ileriye doğru uzatılmıştır. Muhtemelen elinde bir nesne tutuyordur. Kolu dirsekten kırık olduğu için elinde tuttuğu nesnenin ne olduğunu görülemiyor, ancak bir içki kabı yada bir çalgı aleti olduğunu düşünebiliriz. Satyr'ün vücudu ve kolları oldukça adalelidir, kaslı ve etli yapılmıştır, bacakları oldukça kalındır. Vücudunda orantısızlık vardır. Üst vücut bacaklara göre daha uzun yapılmıştır. Kolları vücuduna göre orantısızdır,

kolları oldukça uzun yapılmıştır. Kollarına baktığımızda dirsekleri bellerine kadar uzanıyor, bu da insan anatomisine uygun olmayan bir durumdur. Satyr'ün yüz kısmı aşınmış olduğundan ayrıntı seçilemiyor, ancak vücuda oranla baş'ın büyük yapıldığını görüyoruz.

Kentaurun üst insan gövdesi cepheden at gövdesi profilden verilmiştir. Kentaur da sağ elinde bir içki kabı tutuyor. Bir eğlence sahnesi görüyoruz, aynı zamanda ayaklarının sağ tarafa doğru adım attığını görmekteyiz, yani eğlenirken sağ tarafa doğru yürümekteler. Kentaur'un üst vücudu cepheden at vücudu profilden betimlenmiştir. Üst vücut oldukça kaslı yapılmış, sol kolunu satyr'ün omuzuna atmasıyla kolunda meydana gelen kaslar, gerilmeler gösterilmiş ve sağ kolunu da havaya kaldırdığı için oluşan gerilmeler belirtilmiştir. Kolları aynı zaman da etlidir. Kentaur da aynen satyr gibi oynayarak sağa doğru ilerlemektedir. Kentaurun da yüzü aşınmış olduğundan ayrıntı seçilememektedir. Ancak kafasını arkadan gelen figüre çevirmiştir.

Bu ikili grubun ardından tek başına olan bir başka çıplak genç bir erkek figürü vardır. Bu figür de bir satyrdür ve cepheden verilmiştir. Bu satyr de sağa doğru yürümektedir.Bu sağa doğru adım atmasından anlaşılmaktadır. Sol elinde sivri dipli bir amphora tutmaktadır. Amphorayı omuzuna dayamıştır. Kabın üst tarafı omuz'unda, dip tarafı elindedir. Bu satyrün sağ kolu da dirsekten bükülmüş ve havaya kaldırmıştır. Sağ elinde de muhtemelen bir nesne tutmaktadır, bu nesne bir müzik aleti olabilir. Bu satyrün de vücudu etli yapılmıştır, vücudunun üst tarafı kaslıdır. Bacaklar üst gövdeden daha kısadır, kollar kalın ve aşırı uzundur, bu da vücudunun oldukça orantısız olduğunu göstermektedir. Satyr'ün yüzünde ayrıntı seçilemiyor, ancak başı büyük ve geniştir, saçlar kabarık ve dağınıktır, gözler derin, kulaklar sivridir. Satyrlerin fizyonomik özellikleri bu figürde görülmektedir.

Bu friz plakasında da bir eğlence sahnesi görmekteyiz. önde ikili bir grup ardından tek bir figür var, fakat ortadaki kentaur ve öndeki satyr başını arkaya dönmüş arkadan gelen satyr'e bakıyor, bu durumda figürler arasındaki bağ kopartılmamıştır. Figürler orantısız ve acemice yapılmıştır.

Yumurta dizisi: Yumurta ile çanak arasındaki kanal derin değildir. Kanal biraz geniştir. Yumurta çanak'ı kendini tamamlayamamış ve çanağın ağzı açık kalmıştır. Yumurtanın ucu ovaldir. Diğer plakalar ile bu plaka arasında fark görmekteyiz. Çanak

kendini tamamlayamamıştır ve yumurtanın ucu sivri değil ovaldir. Yumurta dizisinin altında bir çıkıntı var. İnci dizisinin yeri olduğu anlaşılmaktadır.

A6:

Bulunduğu Yer: İzmir Müzesi

Envanter No: 5103

Uzunluk: 112cm

Yükseklik:66cm

Derinlik: Sağda 63cm solda 37cm

Kabartmalar:12cm

Malzeme : Mermer

Genel olarak sağlam bir görüntüye sahip olan friz plakasının sağ alt köşesinde sol üst köşesinde ve sol alt bölümde kırıklar bulunmaktadır. Yumurta dizisinin sağ tarafındakiler aşınmıştır. Plaka üzerinde bulunan üç figürden en sağ tarafta bulunan satyr'ün belden aşağısı, satyrün arkasındaki kentaurun ön ve arka sağ bacakları kırıktır, ayrıca kentaurun elinde tutuğu sopa, ve plakanın en sağındaki bayan figürünün baş kısmında kırıklar bulunmaktadır.

Friz plakasının ortasında bir kentaur bulunmaktadır. Kentaur'un at biçiminde olan gövdesi profilden, belden yukarı insan şeklinde olan kısmı ve kafası 4/3 lük dönüşle cepheden verilmiştir. Yüzü dışarıya doğru bakmaktadır. Sağ kolu dirsekten bükülmüş, sağ eli sağ göğsünün üzerindedir ve sağ elinde bir thrysos tutmaktadır. Sol kolunu ise öne doğru uzatmış ve önündeki satyr'ü belinden kavramıştır. Kentaur'un yüzüne baktığımızda ayrıntılı işlendiğini görüyoruz. Ağzı açıktır, gözleri ve göz kapakları belirtilmiştir, gözlerinin burun kenarındaki çukurluk belirtilmiştir. Alnında yatay çizgiler vardır. Kulakları sivri ve büyüktür. Yaşlı ve sakallı bir kentaurdur. Kentaur'un saçının ve sakalının işlenişinde matkap izlerini açıkça görmekteyiz. Saçında ve sakalında matkabın bol kullanılmış olması bize Roma Dönemini hatırlatır. Ancak gözlerinin matkapla işlenmeyişi bize Hadrian döneminden daha erken bir tarihte yapılmış olduğunu, muhtemelen tarian döneminde yapılmış olabileceğini düşündürmektedir.

At'ın karın kısmında sarmaşık (kırık dal = ranke) motifi işlenmiştir. At adamın üst vücudu(insan şeklinde olan) adaleli yapılmıştır. Karnın ortasında anatomiye uygun olarak bir orta çizgi vardır. Ve karnın her iki tarafında da vücut adaleleri belirtilmiştir. Sol arka bacağı

dizde bükülmüştür, ön bacak ise düzdür ve yere basmaktadır

Kentaur, onun araksındaki kadın figürü ve önündeki genç delikanlı figürü cepheye doğru bakmaktadır. Kentaurun sağ tarafında, sağ tarafa doğru ilerleyen bodur çığlak bir erkek figürü bulunmaktadır. Bu erkek figürünün elinde bir müzik kymbalon bulunmaktadır. Bu genç erkek figürü iri gözlü, alnı çizgili, sivri kulaklı, dağınık ve kabarık saçlıdır. Saçlar alın üzerinde dik dik durmaktadır. Bu özellikler ve bu saç modeli vahşi yaratıklarda görülür. Bu özeliklerinden bu gencin satyr olduğu anlaşılmaktadır. Bu satyr'ün önünde korinth başlıklı bir plaster bulunmaktadır.

Satyr'ün sol bacağı ayak parmaklarının üzerine basmaktadır ve bacak dizden büküktür, yani bu figürün yürür veya oynar vaziyette olduğu anlaşılmaktadır. Sağ bacak ise kalça altından kırıktır. Fakat sağlam olan yerden anlaşılıyor ki sağ bacağını öne doğru atmaktadır. Bu figürde diğer iki figürün baktığı yöne yani cepheye bakmaktadır. Bu bakıştan dolayı vücudun üst kısmı geriye dönmüştür ve bu dönüşün vücut da meydana getirdiği esneme belirtilmiştir. Sağ taraf doğru döndüğü için sağ bel bölgesinde bu dönüşten dolayı bir takım çizgiler meydana gelmiştir. Bu genç figür çıplaktır ve vücut adaleleri belirtilmiştir. Vücut adalelidir ve kolları da kaslıdır.Yüz hatları ayrıntılı olarak belirtilmiştir. Yanakları şişkindir ve elmacık kemikleri de bellidir. Saçında matkap izleri görülmektedir. Arkadan gelen kentaur bu genci belinden kavramıştır.

Kentaur'un arkasından gelen bir menad figürü bulunmaktadır. Figürün elinde çiftli flüt(di-aulos) bulunmaktadır. Menad da diğer figürlerin baktığı yöne, cepheye yani kabartmanın dışına doğru bakmaktadır. Cepheye doğru bakarken sağ taraf doğru yönelmiştir. Bu durumda yüzü cepheden betimlenmiş, vücudu da 4/3 lük dönüşle verilmiştir.

Menad uzun, ince, omuzdan askılı, kemersiz khiton giymektedir. Elbisesinin kıvrımları vücuttan aşağıya doğru indikçe çoğalmaktadır. Eteği oldukça kıvrımlıdır. Etek uçları birer bukle halinde çok keskin betimlenmiştir. Fakat sağ bacak üstünde kıvrım yoktur, bacak elbisenin altından belli olmaktadır. Biraz ince bir elbise olduğu anlaşılmaktadır. Khiton vücuda yapışmıştır, sadece alt bacak kısmında bombeli şekille açılıyor. Bu da figürün hareket ettiğini gösterir. Figür hareket etmiyor fakat menadın dans ettiğini göstermek için kıvrımlarla hareket getirilmeye çalışılmıştır. Ayrıca menad'ın sırtında kısa bir sırt mantosu vardır, oynadığı için manto uçuşmaktadır, uçuşan elbise ucunda kalın kıvrımlara sahiptir.

Kadının yüz hatları belirtilmiştir. Saçının topuz yapıldığını anlamaktayız. Ayrıca kadının kollarının kalın, el parmaklarının vücuduna oranla büyük yapıldığını görüyoruz.

Stil: Ard arda sıralanmış üç figür görmekteyiz. Bu figürler muhtemelen bir törene gidiyor. Yüksek kabartma tekniğinde yapılan friz plakasında Çoğu zaman figürlerin arkası da işlenmiştir. Figürlerin vücutları orantısızdır. Bodur yapılan figürlerin başları vücutlarına göre büyük, üst gövde kısa, kolları uzun, ve figürler etli ve yapılıdır. Figürlerin vücutları estetik değildirler. Bunun sebebi belki heykeltıraşın tecrübesiz olmasıdır. Ve bundan dolayı heykeltıraş doğal oranları yakalayamamış olabilir

Yumurta Dizisi: Uç tarafı oval olan yumurtanın üst kısmı tam yapılmamış, friz plakasının üst kısmı yumurtayı yarıdan kesmiştir. Geniş olan yumurta derin bir kenarla çanaktan ayrılmıştır. Çanak kaba yapılmıştır ve kendini tamamlayamamıştır. Yumurtalar arasında kalın ve kaba ok uçları görülmektedir.Yumurtanın üstü A1, A4 ve A5 frizlerindeki yumurtalara göre daha düzdür. Kanaletlerin en alttaki kısmı köprü olarak bırakılmıştır. Yumurta dizisinin altında boncuk (İnci Payet) dizisi vardır. Helenistik dönemde görülen çanak ve yumurtanın mızrak ucu şeklinde yapılması ortadan kalkmış, köşeli veya düz kenarlı çanak yapılmıştır. Bu plakada Roma dönemimin Traian ve Hadrian devrinde görülen yumurta – çanak ilişkisi görülür. Yumurta dizisinin altında boncuk dizisinin bulunması Traian ve Hadrian dönemine ait bir özelliktir.

A7:

Bulunduğu Yer: İzmir Müzesi
Envanter No: 185
Uzunluk: 139 cm
Yükseklik: 66 cm
Derinlik: 23 cm
Kabartmalar: 5cm
Malzeme : Mermer

Friz plakasının sağ alt ve üst köşesindeki kırılmalar sonucunda sağ tarafın orta kısmında küçük bir ölüm sağlam kalmıştır. Frizin sol tarafı da yukardan aşağıya doğru kırılmış, fakat yukarısı daha fazla içe doğru kırılmıştır, sol bölümün aşağı kısmında dışa doğru

bir çıkıntı meydana gelmiştir. Zeminde aşınmalar meydana gelmiştir. Plaka üzerinde bulunan üç figürün de yüzleri aşınmıştır. Sağdaki figürün ayakları plakanın kırık kısmına denk gelmektedir. Ortadaki figürün de ayak kısımları aşınmıştır.

Plaka üzerinde sağ tarafa yürüyen ard arda dizilmiş üç figür görmekteyiz. Plakanın en sağında figürlerin önünde bir sunak bulunmaktadır. Sunak üzerinde de ateş yanmaktadır. En sağdaki figür profilden betimlenmiştir. Biraz kambur olan figür elinde tutuğu bir nesneyi ağzına götürmüştür. Bir içki kabından içki içiyor olabilir. Bu figür himation giymiştir. Giydiği himation önden bol kıvrımlı, bir ucu da arka taraftan sarkmış, keskin hatlarla belirtilmiştir. Biraz kısa boylu olan figürün yüzü aşınmıştır fakat fizyolojisinden yaşlı birisi olduğu anlaşılmaktadır. Bu figür muhtemelen bir erkektir. Bu erkek figürünün saçları oldukça dağınıktır. Yüzü aşınmış olduğundan ayrıntı seçilememektedir.

Plakanın ortasında daha uzun boylu ve daha zarif bir bayan figürü görmekteyiz. Profilden betimlenmiş olan figür, O da sağa doğru ilerlerken çiftli flüt çalmaktadır. Khiton ve hymation giymiş olan kadın, hymationu aynı zamanda başına da sarmıştır, ve hymationun ucu arkadan sarkmaktadır, flüt çalan kadının kolu hymatioun içinden çıkmaktadır. Hymationun önünden dikey, yanlardan çapraz inen kıvrımlar vardır, Elbise vücudu sarmıştır ve vücut hatları meydana çıkmıştır. Figür sol ayağı üzerine direk basmaktadır, ağırlık sol ayak üzerindedir. Sağ bacak dizden bükük ve serbesttir. Sağ ayak parmak ucuna basmaktadır. Yüzü aşınmıştır, ayrıntı seçilememektedir. Bu figürün ardından üçüncü figür gelmektedir, o da sağ tarafa doğru diğerlerinin arkasından yürüyor. Vücudu cepheden betimlenen kadın yüzü profilden betimlenmiştir. Giyimli olan figür alttan bir khiton giymekte onun üstünde de pelerin şeklinde bir giysi giymekte bu giysinin ucu önde üçgen şeklini almaktadır. Khitonda dikey kıvrımlar, pelerinde yatay kıvrımlar vardır. İki kolu da aşağıya sarkmış olan kadının sol elinde bir nesne tuttuğu anlaşılmaktadır. Bu kadın da ağırlığını sol ayak üzerine vermiş sağ ayak ise dizden bükülerek serbest bırakılmıştır.

Stil: Peş peşe sıralanmış 3 figürden önde olan figür'ün boyu diğerlerinden daha kısadır, fakat vücudu daha geniştir. Erkek olabileceğini düşündüğümüz bu figür bayan figürlerinden daha kısa ve daha kaba yapılmıştır. Sol taraftaki bayanların vücutları daha kibar yapılmıştır.

A8:

Bulunduğu Yer: İzmir Müzesi

Envanter No:188

Uzunluk: 110cm

Yükseklik:67cm

Derinlik: 40cm

Malzeme: Mermer

Friz plakası oldukça tahrip olmuştur. Üstten sağdan ve soldan büyük bölümü kırıktır. Plakanın alt tarafı ve sol tarafın alt köşesi sağlam kalmıştır. Sağlam kalan bölümde iki figür bulunmaktadır. Plakanın sol tarafında sağ tarafa dönmüş olan ve lir çalan bir kentaur bulunmaktadır. Onun önünde bir erkek figürü bulunmaktadır. Erkek figürü de sol tarafa doğru dönmüştür. Bu erkek figürü aşağıya salınmış sağ elinde bir değnek tutmaktadır. Vücudunun üst kısmı çok eğitir. buradaki erkek figürü sarhoştur. Ayakta duramadığı için değnekten destek almaktadır. Bir taraftan da sanki arkasına dönmüş birisine bakıyor gibidir. Yada birisini dinliyor da olabilir.

B1:

Bulunduğu Yer: İzmir Müzesi

Envanter No:184

Uzunluk: 113cm

Yükseklik:67cm

Derinlik: 36cm

Figür:55cm

Kabartmalar:8cm

Malzeme: Mermer

Sağlam olan friz plakasının sol alt köşesinde ufak bir bölüm kırıktır. Yumurta dizisinin en solundaki yumurta kırıktır. Plaka üzerinde bulunan üç figürden en soldaki kadın figürünün sol kolu, ortada bulunan kentaur'un ön ve arka sol bacakları ve yüzü kırıktır. Plakanın sağındaki bayan figürünün de yüzü kırıktır.

Frizin solunda profilden betimlenmiş hareketli olan ve flüt çalan (diaoulos =İkili Flüt) bir kadın betimi bulunmaktadır. Bu kadın menaddır. Menadın sağ ayağı bir adım önde olduğu

için bacak dizden bükülmüştür, figür hareket halindedir. Sağ bacağın ileri atılmasıyla sol bacak arkadan içe doğru bükülmüştür. Menad başını yukarıya kaldırmış flüt çalmaktadır. Flüt çaldığı için yanakları şişkindir. Saçı topuz yapılmış ensede toplanmıştır (Helenistik devirde çok rastlanan bir saç tipidir). Yüzünden boyuna geçiş belirgindir.Menadın boynu oldukça kısadır. Flüt çalmakta olan Menad elleriyle flütü tutmaktadır. Sağ kolu plaka üzerinde silüet gibi yapılmıştır, sol kolu ise omuzdan kırılmıştır. Menad bir khiton giymektedir. üzerindeki kıyafet vücuduna yapışmıştır. İki bacak arasındaki boşlukta derin kıvrımlar vardır. Ve elbisesi belden kuşakla sıkıştırılmıştır. Menad'ın boynunda bir şal sarılıdır ve şalın bir ucu sırtından sarkmaktadır.

Menadın sağ tarafında friz plakasının ortasında bir kentaur bulunmaktadır. Kentaur'un üst vücudu cepheden verilmiştir. Sağ elini başının üstüne koymuş sol eli ise belindedir ve sol kolunun altında bir amphora taşımaktadır. Kentaur'un sol ön ve arka bacakları kırıktır. Kentaurun ön sağ tarafı sanki sonradan çalışılmış, sol bacağının kırılmasından sonra sağ bacağında sanki üstünden çalışma olmuştur(halland).[48] Kentaurun vücut yapısı adalelidir. Vücut organları ayrıntılı işlenmiştir. Göğüs yapısı belirgindir. Sağ kolunu havaya kaldırmasıyla oluşan kas gerginliği hem kolunun dirsekten yukarı kısmında bir çizgiyle belirtilmiş, hem de sağ göğüs çevresi kasılmış olarak gösterilmiştir.

Frizin en sağ tarafında lir çalan giyimli bir kadın figürü bulunmaktadır. cepheden betimlenmiş olan kadının hareketinde hafif sola dönüş var. Yüzü kırık olduğu için ayrıntı seçilememektedir.

Sağ bacak biraz önde ve dizden bükülmüştür. Sol bacak yere basmakta ve ağırlık sol bacak üzerindedir. Bu duruştan dolayı sol kalça dışa doğru çıkıktır, bel içerde kalça dışarıda bir S şekli görülür. Sağ kalça içe doğru girintili orda da ters S şekli görülür.

Khiton giymekte olan kadının kıyafeti uzundur ve bol kıvrımları vardır. Kıyafettin bacağın üstündeki kısmında kıvrım bulunmamaktadır ve kıyafet bacağa yapışmıştır. Beli kolundan dolayı görülmese de bir kemerle kıyafetin sıkıştırıldığı anlaşılmaktadır. Figürün yüzü kırıktır, ayrıntı anlaşılamıyor.

---

[48] Hahland, W., "Der Fries des Dionysostempels in Teos", Jahreshefte des Österreichischen Archaologischen Instutes İn Wien 38, 1950, s. 77

Stil: Plaka üzerinde 3 figür görmekteyiz. Bir grup oluşturmadan ard arda sıralanmış üç figür bulunmaktadır. Kenarlarda birer tane bayan figürü, ortada ise kentaur bulunmaktadır Figürler kısmen cepheden kısmen de yandan verilmiştir. Figürler yüksek kabartma tekniğinde işlenmiştir. Zemin sade, figürler heykelimsi görünüm vermektedirler. Profilden betimlenmiş sol taraftaki figür'ün vücudunun yarısı zemin içine girerek kaybolmuş izlenimi vermektedir. Yani derinlik verilmeye çalışılmıştır. Her ne kadar derinlik verilmeye çalışılsa da figürlerde oranlar açısından normal olmayan durumlar söz konusudur. Üç figürün boyu da yumurta dizisinin altına kadar uzanmaktadır. Kadın figürlerini bacak boyları uzun üst gövdeleri kısadır. Kadınların bel hizası kentaurun bel hizasından daha yüksektir. Bu durum insan ve at anatomisine aykırı bir durumdur. Kentaurların bel hizasının bayanların bel hizasından daha alçakta olması bu friz plakasında figürlerin oranlarının doğru olarak yapılamadığını göstermektedir. Burada da yine heykeltıraşın acemiliğinden bahsedebiliriz.

Yumurta Dizisi: Yumurta dizisinde çanak ve mızrak ucu derinleşmesi görülür. Yumurtalar uzun, yumurta uçları ve çanak uçları sivridir. Mızrak uçları keskindir. Yumurta kanalları derin olarak oyulmuştur. Bu plakadaki yumurta dizisi diğerlerinden oldukça farklıdır. Yumurtalar yarıdan itibaren zeminden ayrılmıştır. Uç tarafları boşlukta duruyor gibidir. Bu yumurta dizisindeki özellikler Helenistik devir özelliğini yansıtmaktadır.

B2:

Bulunduğu Yer: İzmir Müzesi
Envanter No:190
Uzunluk: 71cm
Yükseklik:66cm
Derinlik: 38cm
Figür:54cm
Kabartma:8cm.
Yumurta:9cm
Malzeme: Mermer

Friz bloğu'nun sağ tarafından yukarıdan aşağıya doğru büyük bir parça kırılmıştır. Blok'un sol alt köşesinde de bir bölüm kırık yer vardır. Yumurta dizisinin de büyük kısmı kırılmıştır. Friz bloğunda sadece 3 figür kalmıştır. Solda bir kentaur ve onun sırtına binmiş olan bir satyr bulunmaktadır. Sağ tarafta bu iki figürün arkasından gelen bir kentaur daha var.

Fakat friz buradan kırık olduğu için sağ taraftaki kentaurun sadece sağ ön kol ve sağ ön bacağı görünmektedir. Soldaki kentaurun yüzü, sağ kolu ve sağ ön bacağı hariç diğer bacakları kırılmıştır. Kentaur'un sırtındaki satyr'ün de yüzü ve bacakları kırılmıştır.

Friz blok'u üzerinde sol tarafa süratle koşmakta bir kentaur, kentaur'un üzerinde de bir satyr bulunmaktadır. Bunların arkasından gelen kentaur da öndeki kentauru takip etmektedir. Arkadaki kentaurun elinde yukarıya kaldırıp öne doğru uzattığı çift kulplu, yüksek kaideli bir kantharos bulunmaktadır.

Soldaki kentaurun hareklidir. Kentaur Sağ ön bacağını öne atmıştır ve bacağı dizden bükülmüştür. Kentaur'un hareket halinde olduğu bu diz şeklinden çok net anlaşılmaktadır. Kentaur'un üst kısmı 4/3 lük bir dönüşle verilmiştir. Adaleli bir vücut yapısına sahiptir. Kaslar belirgindir. Vücut organları ve vücudundaki ayrıntılar belirtilmiştir. Kentaur sağ kolunu havaya kaldırmıştır. Kolunu kaldırmasıyla kolunu vücut'a birleştiği yerde (Koltuk altında) kasılmalar meydana gelmiştir. Sağ kolunu havaya kaldırmasıyla vücudunun sağ tarafı komple kasılmış ve sağ taraftaki kaslar daha belirgin yapılmıştır. Sağ taraf hafif içe doğru meyillidir. Sol taraf ise daha gevşek daha rahattır. Kentaur'un yüzü ise kırıktır.

Kentaurun üzerindeki satyr çıplak ve profilden betimlenmiştir. Sol eli ön tarafında ve kentaurun sağ kolunun arkasında kalmaktadır. Sağ kolu ise arka tarafta kentaurun kalçasının üzerindedir. Satyr kentaurun üzerinde otururken sağ tarafa doğru dönmüştür, kırılmış olan yüzünü görülememektedir ancak sağ tarafa yani duvar tarafında doğru dönmüş olduğunu fizyonomisinden anlamaktayız. Bu oturuşu ve sağ elini arkada kentaurun kalçasına yaslamasından dolayı satyr'ün beli içeriye girmiş, göbeği ise öne doğru şişmiştir. Aslında satyr çok kilolu olmamasına rağmen burada oldukça göbekli görülmektedir. W.Hahland Teos frizlerinden bahsettiği makalesinde Kentaurun üzerinde bulunan bu satyr'ün dirsekten sonrasının restore edildiğinden bahsetmektedir.[49]

Stil: Bu plakada da üç figürün peş peşe sıralandığını söyleyebiliriz. Sol taraftaki kentaur ve üzerindeki satyr yüksek kabartma tekniğinde yapılmışlardır. Kabartmaların yüksekliği 8 - 9 cm civarındadır. Vücut organlarının oranları insan fizyonomisindeki oranlara

[49] Hahland, W., "Der Fries des Dionysostempels in Teos", Jahreshefte des Österreichischen Archaologischen Instutes İn Wien 38, 1950, s. 78

yakındır. A6 frizine göre vücut oranları doğal oranlara daha yakındır. Satyr'ün sırtı da işlenmiştir. Hareketler sonucunda oluşan çizgiler belirtilmiştir. Figürlerin vücutları yapılıdır. Adaleli vücutlara sahiptirler.

Yumurta Dizisi: Yumurta dizisi tahrip olmuştur fakat şeklinden anladığımız kadarıyla yumurta çanağının ucu ve mızrak ucu sivridir. B1 frizinin yumurta dizisiyle benzerlik göstermektedir. Mızrak çanak ilişkisinde derinlik vardır.

Bütün bu özelliklere baktığımızda bu plakanın hellenistik devirde yapılmış olması olasıdır.

B3

Bulunduğu Yer: İzmir Müzesi
Envanter No:177
Uzunluk: 74cm
Yükseklik:67cm
Derinlik: 30cm
Figür:54cm
Kabartma:9-10cm.
Yumurta:8cm
Malzeme: Mermer

Friz bloğunun sol tarafı yukardan aşağıya doğru kırılmıştır. Sağ tarafta ise sağ alt köşe kırıktır. Plaka üzerinde bulunan genç figürünün kolları ve bacakları, kentaurun ise bacakları ve at gövdesinin arka kısmı kırıktır. Yumurta dizisi de tahrip olmuştur. Figürlerin yüzleri aşınmıştır.

Friz bloğu'nun sol tarafında bir satyr, satyr'ün sağ tarafında satyre yaslanmış olan bir de kentaur bulunmaktadır. Kentaur sağ kolunun direseğini saty'ün omzuna dayamış eli ile de başını tutmaktadır. Satyr kafasını kaldırmış kentaura bakmaktadır, kentaur da satyr'e bakmaktadır. Kentaur ve satyr sol tarafa doğru sağ ayakları ile adım atmaktadırlar. Kentaurun sol elinde de bir dal tuttuğunu görmekteyiz. Bu iki figürün hemen önünde friz plakasının kırık olduğu bölümde bir at kuyruğu görmekteyiz. Bundan da bu iki figürün önünde bir kentaurun daha olduğunu anlamaktayız.

Kentaurun sağ kolunun hareketiyle sol omuzu daha yukardadır. Vücudun sol bölgesi biraz daha gergindir ve dışa doğru çıkıntılıdır. Hem kentaur hem de satyr figürü oldukça adalelidir. Kentaurun karın kasları ve göğsü çok belirgindir. Hatta göğüs adaleleri abartılmıştır. Kentaur sol elinde bir dal tutmaktadır. Bu dal dionysos ile ilgilidir. Şarap tanrısı olan dionysos aynı zamanda doğayı da temsil etmektedir.

Yumurta dizisi: Yumurta dizisi çok tahrip olmuştur. Bazı bölümleri tamamen kırıktır. Fakat sağlam olan bir yumurta çanağından anlıyoruz ki çanak sivri uçludur ve yumurta küçüktür. Çanak mızrak arası oldukça derindir. Hellenistik devirde görülen bir özelliktir.

B4

Bulunduğu Yer: İzmir Müzesi
Envanter No:178
Uzunluk: 80cm
Yükseklik:67cm
Derinlik: 38cm
Figür:55cm
Yumurta:9cm
Malzeme: Mermer

Friz bloğunun sol tarafı yukardan aşağıya doğru kırılmış, sağ tarafta ise sağ alt köşe kırılmıştır. Yumurta dizisi ise yer yer aşınmış olmasına rağmen soldaki bir yumurta ve çanağı dışında yumurta dizisi sağlamdır. Plaka üzerindeki kentaur'un ön sağ bacağı kırıktır, arka sağ bacağın ise üst kısmı kırılmıştır. Kentaurun sağ kolunun dirsek çevresi aşınmıştır. Plakadaki menad'ın ise sol kolu kırıktır. Her iki figürün de yüzleri tahrip olmuştur.

Bu plakada iki figür görmekteyiz. Solda lir çalan bir kentaur, arkada bir menat figürü bulunmaktadır. Kentaur duruş yönü sol tarafa doğrudur. Fakat üst insan vücudunu sağ taraftaki menada dönmüştür. Sol eliyle lir'i tutmakta sağ eliyle de çalmaktadır. Sağ taraftaki menad ise elleri havada bir içki kabı olan kantharos tutmaktadır ve kentaurla karşılıklı oynamaktadırlar.

Kentaurun üst vücudu oldukça kaslı yapılmıştır. Kentaurun arkaya dönüp bakmasıyla vücudundaki kaslar gerilmiştir. Vücudun sağ tarafındaki kaslar sol tarafa göre daha gergindir. Yüzü kırık olduğundan ayrıntı seçilememektedir. Kenatur lir çalmakta menad da oynamaktadır. Menadın sol bacağı bir adım öndedir ve dizden büküktür. Elerli havada kantharos tutmaktadır. Aynı zamanda da kentaur'un çaldığı lir eşliğinde oynamaktadır. Bunun bir eğlence sahnesi olduğu görülmektedir.

Menad khiton giymektedir. Giydiği khiton belden bir kemerle sıkıştırılmıştır. Menadın hareketinden dolayı etek uçları dalgalanmaktadır, elbisesinde kalın kıvrımlar oluşmuştur.

Friz'in menad figüründen sonrası kırılmıştır. Muhtemelen menaddan sonra da bir figür daha vardır. Çünkü menad'ın arkasında bir nesne görünmektedir. Bu nesne dal olabilir ve menaddan sonra gelen figür de o dalı tutuyor olmalıdır.

Stil: Bu plakadaki bayan figürü B1 plakasındaki bayan figürüne benzemektedir. Bacak boyu uzun üst gövde ise kısadır. Elbise B1 frizinde bulunan soldaki bayan figüründe olduğu gibi belden bir kemerle sıkıştırılmıştır. Her iki figürde profilden betimlenmiştir. Ayrıca Kentaurun bel hizası her iki friz plakasında da bayanların bel hizasından daha aşağıdadır. Anatomiye ters düşen bir durum görülmektedir. At adamın bacaklarının yüksekliği üst vücuduna göre kısa yapılmıştır. Vücut oranları doğal değildir. Ancak profilden betimlenen menad'ın vücudunun yarısının zemine gömülmesi ile derinlik verilmeye çalışılmıştır.

Yumurta Dizisi: Yumurta dizisi sağlam kalmıştır. Yumurta çanak arası derindir. Çanak mızrak arası daha açık ve derindir. Çanak ucu ve mızrak ucu çok sivri olmamakla birlikte yinede sivri kabul edilebilir. B1 frizindeki yumurta dizisi ile benzerlik gösterse de B1 frizinin yumurta ucu ve mızrak ucu daha sivridir. B4 frizinin yumurta ve çanak uçlarında daha ovaldir. Aynı dönemde yapılmış olması muhtemel olan bu iki frizin yumurta dizisindeki farklılık usta farklılığından kaynaklanıyor olabilir.

B5:

Bulunduğu Yer: İzmir Müzesi

Envanter No:189

Uzunluk: 102cm

Yükseklik:67cm

Derinlik: 37cm

Figür:51cm

Yumurta:7cm

Malzeme: Mermer

Friz plakası oldukça tahrip olmuştur. Sağ taraf yukardan aşağıya bir eğimle kırılmış, sağ üst köşe, sol üst köşe aşınmış, sol taraf kırılmış, alt taraf sol bölümden frizin yarısından daha çok kısmı kırılmıştır. Ayrıca yumurta dizisinin çok az kısmı sağlam kalmıştır. Plakanın en sağında olan kentaur'un başı ve omzunda tutuğu kabın bir kısmı frzin sol üst köşesindeki kırık bölüme denk gelmektedir. Aynı kentaurun sağ kolu omuzdan kırılmıştır, bütün bacakları ve kalça kısmı kırılmıştır. Bu kentaurun üzerindeki binicinin baş kısmı kırılmıştır. Bunların ardından gelen figürün de bacakları dizden aşağı kırılmıştır, Yüzü ve vücudu da bir tabaka halinde kırılmıştır. En sağda bulunan kentaurun tüm bacakları kırılmıştır. Ayrıca üst insan vücudu da friz bloğunun sağ üst köşede kırık olan bölümüne denk geldiği için üst vücudu da kırılmıştır. Sağdaki kentaurdan sonraki bölüm kırıktır

Bu friz plakasında dört figür görmekteyiz. Önde bir kentaur ve kentaurun üstünde bir binici, onun ardında bir lapith ve lapith'in ardında bir kentaur daha bulunmaktadır ve friz bloğu bu noktada kırılmıştır.

Sol tarafa dönmüş olan Kentaur'un omzunda bir krater bulunmaktadır. At gövdesi profilden betimlenmiş olan kentaurun üst insan vücudu 4/3 lük dönüşle verilmiştir. Bu kentaur kaslı, adaleli, güçlü bir vücuda sahiptir. Kentaurun üstünde çıplak bir figür vardır. Kentaurun üzerine tersten oturmuş ve iki eliyle kentaurun sırtından tutunmaktadır. Bu figürün yüzü çok aşınmıştır. Bu figürlerin ardından çıplak bir erkek figürü bulunmaktadır. Yönünü sola tarafa dönmüş, profilden betimlenmiş bir lapith figürüdür. Vücut profilden betimlenmiştir yüzü ise hafif öne dönmüştür. Figürün yüzü kırılmıştır. Sağ kolunu ileriye doğru uzatmıştır. Sol bacak bir adım öndedir. Lapith'in arkasından bir kentaur daha bulunmaktadır. Bu kentaurun göğsünden yukarısı kırıktır. Bu kentaur şaha kalkmış gibi ön bacakları havadadır. Muhtemelen oyun oynuyordur.

Yumurta Dizisi: Yumurta dizisi çok tahrip olmuştur. Yumurtanın çanağını tamamladığını görüyoruz. Geniş olan çanak geniş bir kanalla yumurtadan ayrılır. Yumurta ile çanak'ın ilişkisi kalmamış gibidir. Yumurta ucu sivridir. Bombeli olan yumurtanın ucu içe

dönmüştür.

B6:

Bulunduğu Yer: İzmir Müzesi

Envanter No:3538

Uzunluk: 131cm

Yükseklik:66cm

Derinlik: 38cm

Figür:54cm

Yumurta:7cm

Malzeme: Mermer

Friz plakasının sağ tarafı'nın yüzeyi tahrip olmuştur. Plakada bulunan iki kentaurun da bacakları kırılmıştır ve yüzleri tahrip olmuştur. Yumurta dizisi sağ ve sol köşelerde tahrip olmuş, ortada bir bölüm sağlam kalabilmiştir.

Bu friz plakasında 2 tane kentaur bulunmaktadır. Soldaki kentaur'un at vücudu profilden, üst insan vücudu ise cepheden betimlenmiştir. Sağ elini öne doğru uzattı. Sol elinde ise bir thyrsos tutumaktadır. Sağ taraftaki kentaur ise profilden betimlenmiştir ve çiftli flüt (diaulos) çalmaktadır. Bu kentaurda ilginç bir özellik bulunmaktadır. Kentaurun göğüsleri vardır. Bir bayan kentaur görmekteyiz. A3 frizinde de bayan kentaur bulunmakta idi. İlk defa Teos Dionysos Tapınağı'nda bayan kentaur karşımıza çıkmaktadır.

Stil: Figürler yüksek kabartma tekniğinde yapılmıştır. Vücut organlarının oranları doğal oranlara yakındır. Erkek kentaur kadın kentaurdan biraz daha yapılıdır.

Yumurta dizisi: Oldukça tahrip olmuş olan yumurta dizisinde, yumurtanın ve çanak ucunun sivriye yakın ovallikte olduğunu görmekteyiz. Mızrak uçları ile çanak arasında derinlik mevcuttur.

B7:

Bulunduğu Yer: İzmir Müzesi

Envanter No:179

Uzunluk: 105cm

Yükseklik:67cm

Derinlik: 32cm

Figür:55cm

Yumurta:8cm

Malzeme: Mermer

Ortadan ikiye bölünmüş olan friz plakası birleştirilmiştir. Friz plakasının sağ alt köşesi kırıktır, sol alt tarafta küçük bir yer kırıktır. Figürler de oldukça tahrip olmuştur. En soldaki figürün sol bacağı dizden, sağ bacağı dizin biraz yukarısından kırılmıştır. Gövdesi üstü bir tabak halinde kırılmıştır. Yüzü de tahrip olmuştur. Onun sağında sadece omuz ve baş kısmı sağlam kalmış bir kentaur bulunmaktadır. Bu kentaurun başı da tahrip olmuştur. Hiçbir ayrıntı seçilememektedir. Friz plakasının sağındaki figürlerden önde olan figürün belden aşağısı friz plakasının sağ alt köşedeki kırık bölümüne denk gelmektedir. Figürün yüzü de tahrip olmuştur. Onun arkasındaki figür'ün belden aşağısı öndeki figürün arkasında kaldığı için zaten bu kısmı görülememektedir. Bel ile boyun arası sağlam olan figürün baş kısmı da kırılmıştır. Plakanın yumurta dizisinden soldaki 2 yumurta hariç sağlam kalan yoktur. Bu friz plakası kırıldığı için iki parçaya ayrılmıştır. Soldan ikinci figür olan kentaur'un vücudunun ortasından plaka yukardan aşağıya doğru kırılmıştır. Bu iki parça sonradan birleştirilmiştir.

Bu plakada 4 figür görmekteyiz. Solda profilden betimlenmiş olan çıplak bir erkek figürü bulunmaktadır. Sağ elini kafasına koymuş, sol eli ile de pardesüsünü sarmış kapatmaktadır. Hirschfeld'in çizimlerinde 3.sırada bu parça düz olarak gözüküyor. Bu figür kentaurun önünde bulunuyor fakat dönüp arkaya bakmaktadır.

Onun hemen arkasında bir kentaur bulunmaktadır. Kentaur sağ elinde bir oinoche, sol elinde ise geniş bir dal tutmaktadır.

Friz plakasının sağ tarafında bir gençten tutunan öne eğilmiş yaşlı bir figür vardır. Sol eliyle öndeki kentaurun kuyruğuna tutunmuştur. Sağ eli ile bir değnekten destek almaktadır. Ve hemen arkasında bulunan bir genç figürü onu belinden iyice kavramış öne doğru yürümeye çalışıyorlar. Bu öndeki figür sarhoş olmalı ki ayakta durabilmek için bir eliyle değnekten destek almakta, diğer eliyle kentaurun kuyruğundan tutunmakta ve başka bir genç figür ayakta durabilmesi için ona yardım etmektedir.

B8:

Bulunduğu Yer: İzmir Müzesi

Envanter No:176

Uzunluk: 158cm

Yükseklik:46cm

Derinlik: 40cm

Malzeme: Mermer

Friz plakasının üst kısmı yatay olarak yarıdan kırılmıştır. Zeminden figürlerin bel seviyelerine kadar olan bölüm sağlam kalan bölümdür. Palaknın sağ tarafı da kırılmıştır.

Plakada sol tarafta en önde bir kentaur'a ait arka bacaklar, onun ardında giyimli bir figür, giyimli figürün ardında bir kentaur ve üzerinde bir binici, kentaurun ardında giyimli pardüseye sarılmış bir figür ve onun ardında da sadece ön bacağı görünen bir kentaur daha bulunmaktadır. Ancak Hirschfeld'in çizimlerinden yararlandığımızda sol tarafta bir kentaur, onun arkasında lir çalan bayan, onun arkasında flüt çalan bir kentaur ve kentaurun üzerinde bir binici, (Bu binici Hirschfeld'in çiziminde yanlış olarak çıplak verilmiştir), onun ardından yine pardesüye sarılmış adam bulunmaktadır. Bu adamın ardından omzunda amphora taşıyan bir kentaur bulunmaktadır. Kentaurun sağında da son olarak çıplak bir figür bulunmaktadır.

Plaka üzerinde soldaki bayan Hirschfeld'in çizimlerinde lir çaldığı gösterilmiştir. Bu bayan figürünün etek uçları hareketli ve kıvrımlıdır. Bu bayanın oynadığınından dolayı elbisenin hareketli olduğunu söyleyebiliriz. Bayan figürünün sağındaki kentaurunda ön bacakları havadadır. Bu da kentaur'un da oynadığını göstermektedir. Yine Hirschfeld'in çizimlerinde bu kentaur lir çaldığı gösterilmiştir. Kentaurun sağındaki pardesülü figürün de sağ ayağı havadadır. Onun ardındaki kentaurun da ön bacakları havadadır. Bu plakada bir eğlence sahnesi görmekteyiz ve tüm figürler oynamaktadır. Figürlere hareketlilik kazandırılmaya çalışılmıştır.

B9:

Bulunduğu Yer: İzmir Müzesi

Envanter No: 186

Uzunluk: 157 cm

Yükseklik: 66 cm
Derinlik: 23 cm
Kabartmalar: 5 cm
Malzeme : Mermer

Genel olarak sağlam olan friz plakasının sol üst köşesinde hafif bir kırık, sağ kenarında da hafif bir aşınma, sol alt köşede de ufak bir kırık vardır. Plakanın zemininde de kırık olan bölümler vardır.

Friz plakası'nın üzerinde beş figür bulunmaktadır. Plakanın en solundaki figür cepheden betimlenmiş, giyimli ve boyu diğer figürlerden daha kısa olan bir figürdür . Bu figür öne doğru bakmaktadır. Bu kadın yuvarlak yüzlüdür. Khiton giyinmiş olan bayanın elbisesinde hiç kıvrım yoktur, Kadının başından aşağıya doğru ayaklarına kadar bir manto uzanmaktadır. Manto her iki yandan aşağıya doğru kalın iki kıvrımla inmektedir._Bu kadının kolunda bir nesne var, bir çelenk yada bir yaratık olabilir.

Bu bayan figürünün sağında bir figür daha görmekteyiz. Cepheden betimlenmiş olan figür iri yapılıdır. başını sol taraftaki figüre doğru dönmüştür. khiton giyinmiş, khitonun üstüne de hymation sarmıştır. Sağ kolunu sağındaki figüre uzatan figürün, sol kolu aşağıya sarkmaktadır ve sol elinde bir kap tutmaktadır. Bu figür ağırlığını sağ bacak üzerine vermiş, sol bacak serbest bırakılmıştır. Bu figür diğer figürlere göre daha kaba yapılmıştır. Bu figürün göğüsleri vardır. Konturları erkek vücut konturlarına benzese de bu bir kadındır. Figürün yüzü tahrip olmuştur.

Bu figürün sağ tarafında, soldan 3.sırada 4/3 lük dönüşle verilmiş giyimli bir bayan figürü bulunmaktadır. Bayan sol tarafa (kendine göre sağ tarafa) dönmüş çiftli flüt çalmaktadır. Flüt üfleyen kadının üflemeden dolayı yüzü şişkindir. İki eliyle de çiftli flütü tutmaktadır.Bol kıvrımlı uzun, kemersiz khiton giyinmiş olan bayan figürünün başında da örtü bulunmaktadır. Başındaki örtü kollarını da kapatmakta ve dizine kadar inmektedir. Başındaki örtünün üstünde de diadem denilen defne ve meşe yaprağından yapılmış çelenk biçiminde taç bulunmaktadır. Kadın sağ ayağı üzerine direk basmaktadır, sol ayak ise dizden hafif büküktür ve ağırlık sağ ayağı üzerindedir. Bu duruşla kadının sağ kalçası daha dışarıda ve yukardadır, ayrıca bu duruşla elbisenin kıvrımları da şekillenmiştir.

Bu figürün sağ tarafında cepheden betimlenmiş giyimli bir bayan figürü bulunmaktadır. Vücudu narin yapılmış olan bayan sağ bacağının üzerine basmaktadır ve ağırlığını bu bacağa vermiştir, sol bacak ise dizden bükülmüştür. Bu duruştan dolayı çok hafif de olsa kalçanın sağ tarafında hafif dışa doğru çıkıntı vardır. Belin sağ tarafı da hafif içerdedir. Bu duruş soldan 2. ve 3. figürlerde de görülmektedir. Figürün yüzü tahrip olduğu için ayrıntılar seçilememektedir, fakat saçı kabarıktır ve kulak altına kadar inmektedir. Khiton giymekte olan bayanın dökümlü duran elbisesi ince kıvrımlara sahiptir. Elbisenin yakasındaki hafif bolluk öne doğru sarkmaktadır. Sol eliyle sağ tarafındaki figürle birlikte tuttukları kumaşın ucunu tutmaktadır. Bu figür ve kumaşın diğer ucundan tutan figür ikili bir grup oluşturmaktadırlar.

Friz plakasının en sağında sola doğru yürümekte olan giyimli bir bayan figürü, 4/3 lük dönüşle verilmiş olan figür sol eli ile soldaki bayan figürünün tuttuğu kumaşın ucandan tutmaktadır. Yüzü tahrip olmuş olan figürün saçının kabarık olduğunu anlaşılmaktadır. Antik yunanda zenginlerin ve resmi kişilerin üzerine giydikleri tebenna denilen kıyafet giymektedir. Giydiği kıyafetin etek kısmı bol kıvrımlıdır. Üst kısmı vücudunu sarmıştır.

Bu sahne şölen sahnesidir, diğer plakalarda olduğu gibi burada da eğlence yapılmaktadır. Frizin en sağındaki iki figür'ün taşıdığı kumaş peplos olabilir. Bu kadınlara Peplos taşıyan kadınlar denilebilir ve bu peplosu en soldaki kısa boylu olan kadına uzatıyor olabilirler, soldaki kadın belki bu peplosu giyecektir. Bu sahne bir düğün sahnesini anlatıyor olabilir.

Bu friz plaksındaki figürler en soldaki hariç bol kıvrımlı elbiseler giymiş, ve bir ayaklarının üzerine basıp diğer bacaklarını serbest bırakmışlar, vücutlarında bir "S" şekli oluşmuştur. Vücutları orantılıdır, Geç hellenistik devir özelliği yansıtırlar.

V.DEĞERLENDİRME

Teos Dionysos Tapınağı frizlerindeki konu eğlence sahnesidir. Tanrı Dionysos, Dionysos'un eşi Ariadne ve Dionysos'un alayında bulunan satyrler, menadlar ve kentaurları bu friz plakalarında da görmekteyiz. Konun merkezi olan A1 frizinde klinede yarı uzanmış olan figür Dionysos, plakanın kırık olan sağ tarafında da muhtemelen Ariadne bulunmaktadır. Bütün plakalar üzerinde figürler de Dionysos-Ariadne ikilisinin bulunduğu yöne doğru dönmüştür. Figürlerin ellerinde içki kapları ve müzik aletleri bulunmaktadır. Çılgın yaratıklar olan menadlar ve satyrler burada da çılgınlıklarını devam ettirmektedirler. Çılgınca eğlenmektedirler. Zaten Dionysos coşkunun, mutluluğun, üzümle simgelenen şarabın ve şarabın yarattığı sarhoşluğun, taşkınlığın ve sınır tanımazlığın tanrısıdır. Bu plakalarda da coşkuyu, sarhoşluğu ve sınır tanımazlığı görmememiz olasıdır.

Bu friz plakaları Dionysos'un şarap mucizesi'nin anlatıldığını düşündürmektedir. Plakalarda şarap kaynağı gösterilmese bile figürlerin ellerindeki şarap kapları, kentaurların ve satyrlerin omuzlarındaki amphoralar şarap bayramı olduğunu, şarapla ilgili bir eğlence yapıldığını gösteriyor. Ellerinde kaplarla böyle oynamaları bu olayı düşündürmektedir. Dionysos Ariadne grubunun bulunduğu plakada Ariadnenin yanındaki kırık bölümde belki de şarap kaynağı gösteriliyor olabilirdi. Smyrnada bulunan şarap mucizesinin anlatıldığı kabartma ile Teos Dionysos Tapınağı frizleri arasında bir bağ kurulabilir. Teos'a yakın bir yerde bulunan bu kabartmada şarap mucizesinin anlatıldığı kanıtlanmıştır. Teos frizinin de odak noktası olan dionysos ve Ariadne grubu, A1 frizinin devamında bu kabartmadaki gibi şarap mucizesini anlatıyor, friz plakası'nın kırık olan bölümlerinde şarap kaynağı gösteriliyor olabilirdi. Mitolojide anlatılanlara göre "*Bir gün Dionysos, perilerin kendisini büyüttükleri mağaranın duvarlarına sarılmış olan asmadan, olgun üzüm taneleri topladı, bir altın kupa içinde sıkarak ilk defa üzümün suyunu çıkarttı. Yorgunluğu kovan, ıstırabı uyuşturan bu yeni nektardan tadar tatmaz, o mağarada kendisini büyüten peri kızlarını, ormanların, kaynakların, dağların perilerini çağırdı, üzüm suyunun verdiği neşeyi onlarla paylaştı. Onların hepsi Dionysos'un yaptığı gibi üzüm tanelerini ezerek çıkarttıkları erguvan renkli şaraptan içerek, hayat ve neş'e buldular. İşte böylece en büyük teselli kaynağı "şarap" doğmuş oldu. Bu uğurlu günü kutlamak, bu yeni neşe kaynağını selamlamak için, Nymphe'ler, Naiad'lar, Dryad'lar ve Hamadryad'lar asma yaprakları ile başlarını süslediler, Satry'ler, Silenos'lar toplandılar, çalmaya, oynamaya başladılar. Dağlar, taşlar neşe ile çalkalandı; yaylalar, ovalar, vadiler heyecandan titredi.*" Hikayede anlatıldığı üzere şarabın doğuşu

büyük bir neşe ile karşılanmıştır. İnsanlara dertlerini unutturan şarap insanları mutlu etmektedir. Bu yüzden Dionysos eğlencelerinde şarap mucizesi, şarabın doğuşu anlatılmaktadır.

Smyrna da bulunan kabrtmada (Resim 22) Şarap mucizesini konu edinen bir sahne görmekteyiz. Ortada bir kline şekli verilmiş kaya üzerine uzanan üstü açık, altı mantoyla sarılı olan Tanrı Dionysos'u görmekteyiz. Sağ elini başına koymuş, sol kolunun altında kaya var, kolunu kayaya yaslamıştır. Bu kabartmada şarabın kaynak yeri yani ilk ortaya çıkışı gösteriliyordur. Tanrının ayak ucunda karşı tarafında oturan yalnız ayakları görünen bir bayan figürü görüyoruz. Bu bayan Dionysosun sevgilisi Ariadnedir. Khiton ve manto giyinen Ariadnenin vücudunun üst tarafı kırıktır. Kucağında şarap doldurmak için çanaklar tutmaktadır. Sol eli ise kenardadır ve elinde bir çanak tutuyor, sağ eli ile düz bir kase tutuyor ve o kasenin içinden bir yılan şarap içiyor. O kase ile kucağındaki çanak arasında tanrının dizlerine dayanmış bir tane panter başı çıkmıştır. Ariadne'nin sol tarafında bir tane yılan dışarıya çıkıyor. Dionysosun önünde küçük basamağın üstünde bir tane meyve sebeti var, onun üstünde yine bir tane yılan var. Plakanın sonunda kaynağın sağ tarafından elindeki kabı şarap kaynağından doldurmak için küçük bir oğlan yaklaşıyor. Duvarlarda da yılan başları görünüyor.[50] Bu kabartma Dionysos kültürüyle bağdaşmaktadır. İ.Ö. 3.yüzyıla dayanan rölief'in konusu Dionysos'un şarap kültürüdür. Bu kabartmada anlatılanlar Teos Tapınağı frizlerinin de ana konusudur. buradaki Dionysos – Ariadne ilişkini Teos Frizlerinin A1 plakasında da karşımıza çıkmaktadır.

Teos frizlerine figürler arasında dağılma vardır. Figürler tapınağın odak noktasına doğru yönelmiştir. Tapınağın odak noktasına yaklaşırken, aynı bir sahneye yaklaşır gibi bir durumdalar ve o sahnenin seyirciyle bir teması varmış gibidir. Bu tek bir noktaya odaklanma fikri mimardan çıkmış olabilir. Bu fikir eski yunan sanatında da görülür, onların hayat tarzları, duruş şekilleri anlatılmak istenebilir. Fakat buradaki anlam farklıdır, bu tapınağın sahibine bir hediye değil, dışarıya karşı yapılmış bir dekordur. Uzaktakilerin izleyebilmesi için, dışarısıyla bütünleşmek için, dışarısıyla bir bağ kurulması ve seyircinin gözüne hitap etmesi için yapılmış olmalıdır. Dionysos'un tiyatronun tanrısı olması da buna kanıt gösterilebilir. Teos yakınlarında bulunan (Resim 22) bir kabartmada şarap mucizesi anlatılıyor. Teos kenti de bu mucizeden bir pay almış gibidir. Teos Dionysos tapınağının yapılması, Dionysos

[50] Hahland, W., "Der Fries des Dionysostempels in Teos", Jahreshefte des Österreichischen Archaologischen Instutes İn Wien 38, 1950, s. 86

sanatçılarının birleşmesi ve onların gösteriye çıkmasıyla oluşur. Zaten Dionysos sanatçıların değeri komşu kentlerde de kabul edilmiştir. Hatta Magnesia, memleketindeki sanatçıları Teos'a göndermiştir.[51]

Friz plakaların bazılarında figürler grup oluşturarak, bazıları ise grup oluşturmadan kümeler halinde peş peşe sıralanmışlardır. A1 plakasında bir grup ve dört figür, A3 plakasında ikişerli iki grup, A5 plakasında ikili bir grup ve gruptan bağımsız bir figür, A6 plakasında da ikili bir grup ve gruptan bağımsız bir figür, B2 plaksında üçlü bir grup, B3 plakasında ikili grup, B4 plakasında ikili grup, B5 plakasında üçlü grup ve ardında bağımsız bir figür, B7 plakasında solda iki bağımsız figür ve sağ tarafta grup oluşturan iki figür, B8 plakasında ise kalabalık bir grup bulunmaktadır. A2, A4 ve B6 plakalarında grup oluşturmayan ikişerli kümeler, A7 ve B1 plakasında grup oluşturmayan üçerli kümeler ve B9 plakasında grup oluşturan beş figür bulunmaktadır.

B5 plakası ile B8 plakası kompozisyon açısından benzemektedir. Plakalar üzerinde bir kentaur, kentaur üzerinde bir binici ve arkasında bir insan figürü bulunmaktadır. A2 ile A3 plakasının yumurta dizileri benzerlik göstermektedir. A3 plakası A2 plakasının devamı da olabilir. A7 plakası üzerindeki figürler ile B9 plakası üzerindeki figürlerin kıyafetleri benzemektedir. Her iki plakada da figürler kıvrımlı, dökümlü kıyafetler giymektedir. Bu iki plakada figürlerin işlenişi de birbirine benzemektedir. Muhtemelen bunlar aynı dönemde yapılmış plakalardır.

[51] Hahland, W., "Der Fries des Dionysostempels in Teos", Jahreshefte des Österreichischen Archaologischen Instutes İn Wien 38, 1950, s. 106

VI.TARİHLEME

Teos Dionysos Tapınağı frizlerinin tarihlemesi için tapınağın yapılış zamanından yola çıkmamız ve bu tapınağın frizlerine yakın olan diğer eserleri incelememiz gerekmektedir.

Teos'un frizi tapınak'ın inşa edildiği zamanda İ.Ö. 3. yada 2. yüzyılda yapılmış olmalıdır. Roma imparatorluk döneminde de tapınak onarılmıştır. Bu dönemde frizler de yenilenmiştir. Frizin bazı bölümleri (B grubu) Hahland'ın anlattığına göre kapitale dayanıyor ve kral zamanının yazılarını andırıyor. Ayrıca tapınaktaki peristasis bölümleri İ.S. 2. yüzyılda tekrar yapılıyor.[52]

W.Hahland'a göre Bu frizin sanatsal kalitesinin düşük olmasına rağmen hellenistik devirde yapıldığını kabullenmemiz gerekiyor ve bu eserleri helenistik sanata yerleştirmemiz gerekiyor. Bu tapınak frizleri çok usta sanatkarlar tarafından yapılmadığı ortadadır. Bu frizlerin yerli heykeltıraşlar tarafından yapıldığı, onlarında bölgedeki ve diğer bölgelerdeki, heykeltıraşlardan, bunların düşüncelerinden ve de plastik resim sanatından uzak oldukları görünmektedir. [53]

Frizlere tarih ve stil bakımından en yakın konu olan tapınaklardan Magnesia Artemis Tapınağı İ.Ö. geç 3.y.y.'a, Knidos Dionysos Tapınağı İ.Ö. 2.y.y. ortalarına, Kos Dionysos Altarı da İ.Ö. 2.y.y. ortalarına tarihlenmektedir.

Yaklaşık olarak aynı dönem sayılabilecek ancak tarihi henüz kesinleşmemiş olan, fakat Teos tapınağından az bir zaman sonra yapıldığı kabul edilen tapınaklardan Magnesia Artemis tapınağı ve İ. Ö. 2.y.y. ortalarına tarihlenen Knidos Dionysos tapınağı frizleri daha kalitelidir.

Helenistik devrin bir başka Dionysos tapınağı olan Knidos Dionysos Tapınağı frizlerine baktığımızda canlılık görürüz. Figürler hareket ederken harekete bağlı olarak figürlerin elbiselerinin uçuştuğunu görürüz. Figürlerin vücutları da daha hareketli ve dinamiktir. Knidos frizlerinde doğal oranlar yakalanabilmiştir.

---

[52] Hahland, W., "Der Fries des Dionysostempels in Teos", Jahreshefte des Österreichischen Archaologischen Instutes İn Wien 38, 1950, s. 105

[53] Hahland, W., "Der Fries des Dionysostempels in Teos", Jahreshefte des Österreichischen Archaologischen Instutes İn Wien 38, 1950, s. 83

Teos frizlerinde figürler donuktur. Frizlerde bir eğlence sahnesi anlatılmasına rağmen, figürler tek düze bir yöne doğru ilerliyorlar veya bir müzik aleti tutuyorlar. Ancak eğlendiklerini gösterir hareketlerde bulunmuyorlar. Hatta eğlence sahnesi olmasına rağmen yüz ifadeleri bile çok donuktur. A6 ve A7 frizine baktığımızda çoğu figürün elinde müzik aleti var, fakat figürler çaldıkları müzikten eğlendiklerini gösteremiyorlar Figürlerin şölende olduklarını ellerinde tuttukları içki kaplarından ve müzik aletlerinden anlamaktayız. A5 frizindeki figürler eğlendiklerini biraz daha belli etmektedir. Oysaki Knidos Tapınağı ve Teos Tapınağı frizlerinde konu thiasos sahneleridir. Her iki tapınakta da aynı konu işlenmiş olmasına rağmen aralarında sanatsal bakımdan çok farklılıklar gözlenmektedir.

Teos Dionysos tapınağının merkez frizi olan adını A1 verdiğimiz frizdeki Dionysosun oturuşu İ.Ö. 4. yüzyılın ortalarına tarihlenen Lysikrates anıtındaki dionysosun oturuşuna benzemektedir. Ve Tiasos sahneleri Lysikrates anıtından beri görülmektedir. İ.Ö. 2.yüzyıla tarihlenen Kos Frizlerinde de tiasos sahneleri işlenmiştir. Kos frizlerinde hem figürlede hem elbiselerde hareketlilik mevcuttur. Bugün duvar içinde kalan dört kişilik eğlence sahnesinin bulunduğu kos frizinde figürler oldukça hareketlidir. Ellerinde müzik aletleri olan figürler'in eğlenmekte olduğu hareketlerinden belli olmaktadır. Teos frizlerine oranla daha kaliteli işçiliğe sahiptir. Kos frizinin hem daha kaliteli, hem de teos frizinden daha sonra yapıldığını söylememiz mümkündür.

B1 friz bloğunun figürlerine baktığımızda Teos frizlerinin diğerlerinden daha estetik yapıldığını söyleyebiliriz. Figürlerin ölçüleri insan anatomisine daha yakın ölçüdedir. Figürlerin vücutlarında orantı vardır. Figürlerin özellikleri ve yumurta dizisini incelediğimizde B1 bloğunun hellenistik devirde yapılmış olan parçalardan biri olduğunu söyleyebiliriz. Ancak A6 bloğuna baktığımızda Roma döneminin özelliklerini hem figürlerde hem de yumurta dizisinde görmemiz mümkündür. Roma döneminde özellikle hadrian döneminde figürlerin yüzlerinde bolca kullanılan matkap izlerini A6 bloğundaki figürlerde bolca görürüz. A7 bloğunda müzik aletleri çalan bir grup görmekteyiz. Ancak figürler çok donuk, hareketten yoksundur. Her haliyle Bu Tapınak frizlerinin acemi bir ustanın elinden çıktığını söylemek mümkündür.

Teosda çok göze batan kentaurlar yapılmıştır. Kentaurların göğüs ve karın bölümlerinde yapılan işlemler çok göze batmaktadır. Özellikle A5,B1,B2,B3 frizlerinde

abartılı adaleler yapılmıştır. Tapınağın frizlerindeki figürler kentaurlar hariç genel olarak çok göze batıcı değildir. Figürler sadedir. Buradaki figürlerin sert oluşu ilk Watzingerin dikkatini çekmiştir.[54] Watzinger bu figürleri kabartma kanunlarını bilmeyen birisinin yaptığını söyler.

Teos Tapınağından az bir zaman sonra yapılmış olan Magnesia Artemis Tapınağı frizlerine baktığımız zaman aralarında çok fark olduğunu görürüz. Magnesiada ki Tapınağın frizlerinde oldukça hareketli sahneler bulunmaktadır. Çok yüksek kabartma tekniğinde yapılmış figürlerin yanı sıra figürler serbest bırakılmıştır. zemine yapışık değildirler. Figürler istedikleri hareketleri yapabiliyor, istedikleri yöne dönebiliyorlar. Buradaki frizlerde aksiyon sahnesini görmekteyiz. Magnesia frizlerinde konu savaş sahnesi olduğu için daha hareketli figürlerin yapılması kaçınılmazdır. Ancak Teos frizlerinde de eğlence sahnesinde olması gereken hareketlilik yoktur.

Magnesia Tapınağı frizi Teos frizinden daha sonra yapılmıştır, Knidos frizi ise magnesia frizinden daha da sonra yapılmıştır. Kos Altarı frizi ile knidos frizi aynı dönemlere denk gelmektedir. Diğer geleneksel frizlere bakıldığında Teos frizleri eski motifleri kullanmış, o frizlerin hareketlerinin göstergesi tipik çaresizliğin sembolüdür Teos frizinin çok çeşitleri yoktur. Hala eski formlar kullanılmaktadır. Knidos frizine baktığımızda yeni oluşumlar gösteriyor. Kos altarı ve Knidos frizlerinde ikili ve tekli figürler bulunmakta ve figürler arasında geniş boşluklar bulunmaktadır ve bu iki frizde satyr ve menadlardan oluşan sahneler ise oldukça hareketli ve ellerinde nesneler taşımaktadırlar. Teos frizlerin ise figürler birbirine daha yakındır ve buradaki figürler hareketten yoksundur. Daha sonra Kos frizine baktığımızda daha geç bir zamanda yapıldığını ve sanat seviyesinin daha yüksek olduğunu söylememiz mümkündür.

Magnesia Artemis Tapınağı, Knidos Dionysos Tapınağı ve Kos Dionysos Altarından daha erken tarihte yapıldığını söylediğimiz Teos frizleri, tapınağın geçirdiği depremlerden dolayı Roma imparatorluk dönemlerinde onarılmıştır. Bu onarım sonrasında bu tapınakta iki döneme ait frizler bulunmaktadır. Figürlerin stili, hareketleri, kıyafetleri ve yumurta dizilerine baktığımızda vardığımız sonuç; A1,A7,B1,B2, B3, B4,B5,B6,B7,B8 frizleri hellenistik dönem A2,A3,A4,A5,A6 frizleri ise roma imparatorluk döneminde yapılan friz plakalarıdır.

[54] Humman, C.-Kohte, C. -,Watzinger, J., Magnesia am Meander. Bericht über die Ergebnisse der Ausgrabungen der Jahre, 1904, s. 184

VII.SONUÇ

Teos kenti İonya bölgesinin en önemli 12 kentinden birisidir. Teos Tapınağı da Helenistik devrin önemli tapınaklarındandır.

Tapınak bir Temenos İçinde inşa edilmiştir. Dor Krepidoması üzerindedir ve krepidoma oldukça yüksektir. Doğu-batı istikametinde olan tapınak'ın giriş cephesinde arazi eğiminden dolayı 12 merdiven bulunmaktadır. Tapınak tamamen mermerden yapılmıştır. İon düzeninde Peripteral tapınaktır. Sütun kaidesi Atik-İon tipindedir. Sütun gövdesi üzerinde fluthes sayısı 24 dür. Bu bir Helenistik devir özelliğidir. İon sütun başlıklarının bir kısmı İ.Ö. 2y.y.'a bir kısmı Augustus dönemine bir kısmı da Hadrian dönemine tarihlenir. Tapınak'ın çeşitli dönemlerde tamir görmüştür. Sütunlar arasındaki mesafe 2.1/4 eustyle dir. Plan tipi olarak 2.y.y. tapınaklarında gördüğümüz pronaos, naos ve opisthodomos üçlüsünü bu tapınakta görürüz. Pronaos Cella kadar büyüktür. Pronaosta ve opisthodomosta ikişer sütun vardır. Bu ikişer sütunu çeviren tapınağın kısa kenarında altışar uzun kenarlarında ise on bir sütun vardır(6x11). Tapınak 18.50x35m. ebatlarındadır.

Arşitrav üç fascielidir,ve ion khymationu taşır. Arşitrav üzerinde friz sırası vardır ve konu olarak Dionysos şenlikleri işlenmiştir. Frizden sonra yatay geison ve sima gelir. Simada aslan başı ve çörtenler bulunmaktadır.

Tapınağın tamamı belirli bir aksialiteye bağlanmıştır. Bu tür aksialiteyi biz en iyi Magnesia Artemis Tapınağında görürüz.

Teos Dionysos tapınağının frizleri bugün İzmir arkeolji müzesinde bulunmaktadır.

Teos Dionysos tapınağında belli başlı iki evre söz konusudur. İlki hellenistik dönem diğeri Roma İmparatorluk dönemidir.

Gerek bilim adamları tarafından Hermogenes ve Hermogenes'in tapınakları üzerine yaptıkları çalışmalardan, gerek mimari ve süsleme özelliklerinden, antik yazarlardan, ayrıca tapınakta ve Teos antik kentinde bulunan yazıtlardan anlaşıldığı üzere Teos Dionysos Tapınağı İ.Ö. 3.y.y. da yapılmıştır. Tapınağın temenos duvarı üzerinde bulunan bir yazıtta kral Antiochos'un Teos'a gelmesinden ve halkının kral'a şükranlarından bahsedilmektedir.

Yukarda Teos Antik kentinin tarihini anlatırken değindiğimiz bu konuda bu yazıtın Kral Antiochos'un kente geliş tarihinde İ.Ö. 204 – 203 de yazılmış olacağını ve o tarihte de bu tapınağın söylemiştik. Bundan dolayı konumuz olan frizlerin bir bölümünün İ.Ö. 3. y.y. da yapılmış olacağını ve geçirdiği depremler dolaysıyla bazı bölümlerinin Roma İmparatorluk döneminde yenilenmiş olabileceğini hem antik kaynaklara dayanarak, hem de tapınak'ın mimari ve süsleme elemanlarına dayanarak söylememiz mümkündür. Roma dönemine ait olan parçaları heykeltıraşlık eserlerinin işlenişinden anlamak mümkündür. Hadrian döneminde çokça kullanılan matkap bu eserlerde yoğun olarak kullanılmıştır. Bu matkap izleri ve kabartma heykellerin saçlarının kaba işlenişi bize hadrian dönemini hatırlatmaktadır.

Sonuç olarak tapınak'ın İ.Ö. geç 3.y.y.da yapılmış olabileceğini, frizlerin de 3.y.y. da yapıldığını, ancak Roma döneminde elden geçirildiğini ve bazılarının yenilendiği söyleyebiliriz. Tapınaktaki frizlerden A1,A7,B1,B2, B3, B4,B5,B6,B7,B8 frizlerini hellenistik döneme, A2,A3,A4,A5,A6 frizlerini ise roma imparatorluk dönemine tarihleyebiliriz.

BİBLİYOGRAFYA

1. AKARCA, A.; "*Şehir ve Savunması*", Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1972.
2. AKURGAL, E.; "*Anadolu Uygarlıkları*", Net Turistik Yayınlar, İstanbul, 1987,
3. AKURGAL, E.; "*Ancient Civilization and Ruins of Turkey*", İstanbul,1969, s. 130-142.
4. BAKIR, S., "*Sığacık Kalesi ve Yerleşme Dokusu Koruma ve Rehabilitasyon Denemesi*" D.E.Ü. Mühendislik Fak. Mimarlık Bölümü, Restorasyon Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 1984
5. BALCHER, J. M.; "*The Early Silver Coinage of Teos*", Schweizerischer Nümismatischen Rundschau, Band XLVII, 1968.
6. BARAN, M. & PETZL, G.; "*Beobachtungen aus den Nordüstlicken Hinterland von Teos*" Ist Mitt 27/28 (1978) s. 301-308.
7. BARCLAY, V., ve HEAD, C.; V. 341, "*Catalague of Greek Coins in British Museum*", London, 1892.
8. BEAN, G. E., "*Eskiçağ'da Ege Bölgesi*", Arion Yayınevi, İstanbul, 1995, s:127-128
9. BEAN, G. E.; "*Aegean Turkey*", London, 1966, s. 136-146.
10. BEQUİGNON, Y. & LAUOMINER, A.; "*Mineure, iles de la Cöte d'Asie, Teos*," BCH 48, 1924, s. 506-510.
11. BEQUİGNON, Y. & LAUOMINER, A.; "*Fouilles de Teos*", BCH 49, 1925, s. 281-321.
12. BERHART, M.; "*Dionysos und Seine Familie Auf Griechischen Münzen*" Jahrbuch für Numismatik und Geldgedchichte, München, 1949.
13. BOYSAL, Y.; "*1962 Senesi Teos Kazıları Hakkında Kısa Rapor*", TAD XII-2, 1963, s:5-7
14. BOYSAL, Y.; "*Teos Kazısı 1965 yılı Kısa Raporu*", TAD XIV 1-2, 1965, s. 231-233.
15. CHANDLER, R.; "*Travels in Asia Minor* 1764-1765", abridged by Edith Clay, London, 1971, s. 134-138.
16. CRAMER, J. A.; "*Geographical and Historical Description of Asia Minor*", Amsterdam, 1971, s. 352-389.
17. DAVESNE, A.; "*A Propos de la Chronologie du Temple de Dionysos a Teos*", IV. Araştırma Sonuçları Toplantısı, Ankara, 1986.
18. DEVAMBEZ, P.; "*Bas Relief de Teos*", Institut Français, de Archelogie d'Istanbul, No. XIV, Paris, 1962.
19. DINSMOOR, W. B.; "*The Achitecture of Ancient Greece*", London, 1950, s. 273-277.
20. EVLİYA ÇELEBİ ; "*Evliya Çelebi Seyahatnamesi Anadolu, Suriye, Hicaz (1971-1672)*", Cilt IX, İstanbul, 1935.
21. FABRICIUS, E. ; "*Hermogenes*" RE VIII Col. 879-881.
22. FANT, J. C.; "*Preliminary Report of the Teos / Karagöl Survey*", V. Araştırma Sonuçları Toplantısı I, Ankara, 1988
23. FANT, J. C.; "*The Production of Marmor Luculleum (Africano) in the Roman Empire*", AJA 89, 1985.

24. FREELY, J.; "*Türkiye Uygarlıkları Rehberi-3/ Ege Kıyıları*", Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2003

25. FRIEDEL E.; "*Antik Dünyanın Kültür Tarihi*" (çev: Necati Açа), Dost Kitabevi, Ankara, 1999

26. GROS, P. ; "*Le Dossier Vitruvien D'Hermogenes*", MEFRA 90, 1978-2, s. 687-703.

27. GRUBEN, G.; "*Die Tempel der Griechen*", München, 1966.

28. HAHLAND, W.; "*Der Fries des Dionysostempels in Teos*", ÖJh XXXVIII, 1950, s.66-109.

29. HAMILTON, W. J.; "*Researches in Asia Minor, Pontus and Armenia*", London, 1842, s. 11-20, 235-50, 253-58.

30. HERMANN, P.; "*Antiochos der Grosse und Teos*", Anadolu (Anatolia) IX, 1967, s. 29-159.

31. HERMANN, P.; "*Teos und Abdera im 5 Jahrhundert U. Chr*", Chiron band – II, 1981, s. 1-30.

32. HOEPFNER, W.; "*Zum Ionischen Kapitell bei Hermogenes und Vitruv*", MA 83, 1968.

33. JENMAIRE ; "*Dionysos, Historie du culte de Bacchus*", Pxyol, Paris, 1951.

34. JONES, A. H. M. "*The Cities of The Eastern Roman Provinces*", Clarendon Pres, Oxford, 1971, s:78-79

35. MANSEL, A. M.; "*Ege ve Yunan Tarihi*", Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1971

36. Mc CABE, F. & PLUNKETT, A.; "*Teos Inscriptions Texts and Lists*", Princeton, 1985.

37. MAY, J. M. F.; "*The Coinage of Abdera*", Royal Numismatic Society, London, 1966.

38. MÜLLER-WEINER, W.; "*Die Stadtbefestigungen von Izmir Sığacık und Çandarlı*", Ist Mitt 12, 1962, s. 98-104, Lev. 19.

39. ÖĞÜN B. "*Büyük Antiokhos ve Teos*" (çeviri), Anadolu (Anatolia) IX, 1967, s. 21-29

40. ÖĞÜN. B. & BOYSAL, Y.; "*Teos Kazıları*", TAD XII, 1962, s. 12-13.

41. ÖĞÜN. B. & BOYSAL, Y.; "*Teos Kazıları*", TAD XIV, 1964, s. 115-121.

42. ÖĞÜN. B. & BOYSAL, Y.; "*Teos Kazıları*", TAD XV, 1965, s. 231-233.

43. REINACH, S.; "*Le Temple de Dionysos a Teos*", Repertoire de Reliefe Grecs et Romains, C. I, s. 421-424.

44. RUGE, W.; "*Teos*" RE, C. V. A1, Col. 539-570.

45. SEVİN, V.; "*Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası I*", Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2001

46. The Society of Dilletanti; "*Antiquitites of Ionia*", Vol. IV, London, 1881, s. 35-40, Plates XXII-XXV.

47. The Society of Dilletanti ; "*Antiquitites of Ionia*", Vol. I,pace. I, London, 1769.

48. The Society of Dilletanti ; "*Antiquitites of Ionia*", Vol. V, 1915, London, s. 12-13-28-29-30-33-39.

49. STARK, F. ; "*Ionia a quest*", London, 1954.

50. ŞAHİN, M., "*Hermogenes*", Ege yayınları, İstanbul, 2002

51. ŞAHİN, S. ; *"Ein Neues Dekret Der Symmoria zu Ehren Ihr Prastatai in Teos''*, Epigraphica Anatolica, 1985, s. 13-18.

52. TEXIER, C. ; *"Description de I'Asia Mineure"*, Paris, 1939-49, s. 361-66.

53. TUNA N. *"Teos Araştırmaları, 1993"*, XII. Araştırma Sonuçları Toplantısı I, Ankara, 1995, s:167-175

54. TUNA N. *"Teos Araştırmaları, 1995"*, XIV. Araştırma Sonuçları Toplantısı I, Ankara, 1997, s:219-233

55. TUNA N. *"Teos Araştırmaları, 1996"*, XV. Araştırma Sonuçları Toplantısı II, Ankara, 1998, s:323-331

56. UMAR, B. *"Ionia"* İnkılap Kitabevi, İstanbul, 2001

57. UZ, D. M., *"Teos'taki Dionysos Tapınağı"*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 1987

58. UZ, D. M. ; *"Teos Dionysos Tapınağı Temenos Alanı''*, III. Araştırma Sonuçları Toplantısı, Ankara, 1986, s:227-229

59. UZ, D. M. ; *"The Temple of Dionysos at Teos" Hermogenes Kolloquium*, DAI, Mainz am Rhein, 1988

60. UZ, D. M. ; *"Teos Dionysos Tapınağı Temenos Alanı''*, Ege Mimarlık Dergisi, Sayı:3-4, İzmir, 1992

61. UZ, D. M. & ÇAKICI, S. ; *"Antik Teos Mermer Yatakları, İzmir-Seferihisar"*, Uluslararası II. Mermer Sempozyumu, Yayınlanmamış Bildiri Özeti, İstanbul,1985.

62. WALTER, F. ; *"Dionysos"*, Victorio Klostermann, Frankfurt, 1960.

63. YILDIZ, N., *"Antikçağ Kütüphaneleri"*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 2003

RESİMLER

Resim 1: Teos Dİonysos Tapınağı

Resim 2: Teos Dionysos Tapınağı

Reism 3: Teos Dionysos tapınağı alt yapı.

Resim 4: Teos Antik Kenti Tiyatrosu

Resim 5: Teosta bulunan yazıt.

Resim 6: Teos Dionysos Tapınağı mimari elemanları

Resim 7: Teos Dionysos Tapınağı A1 friz plakası

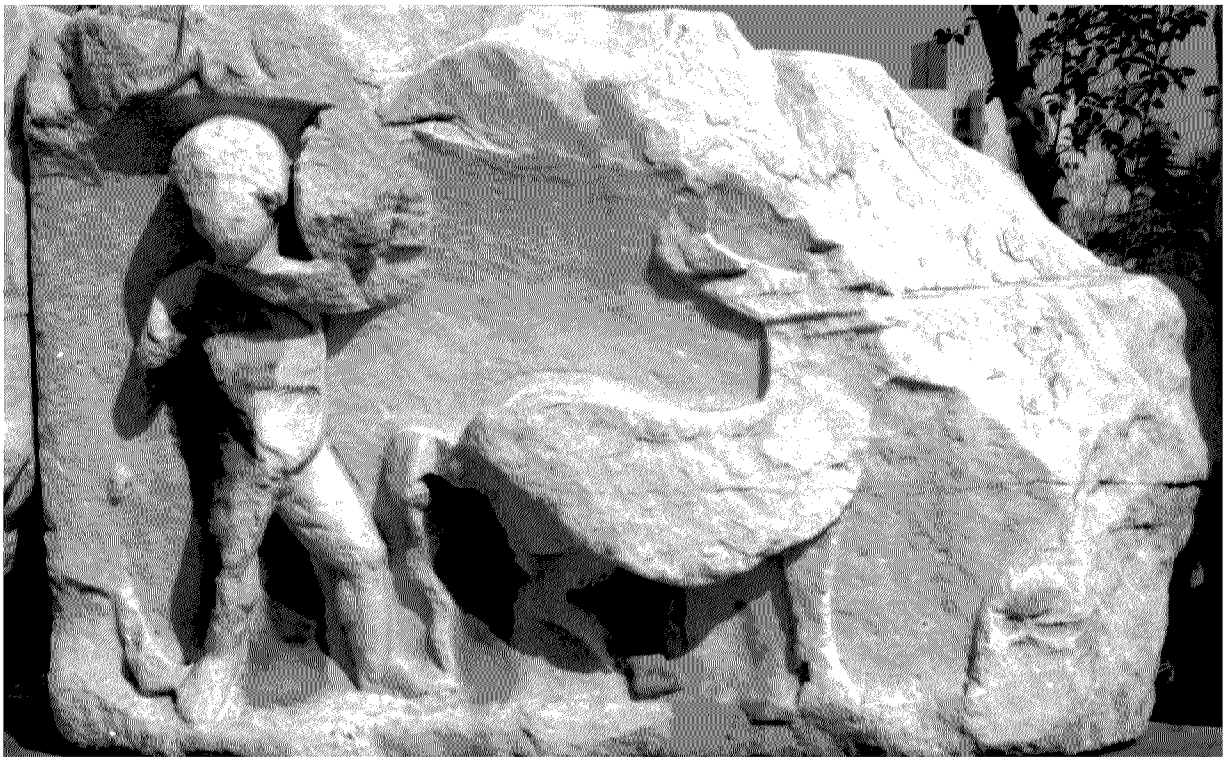

Resim 8: Teos Dionysos Tapınağı A2 friz plakası

Resim 9: Teos Dionysos Tapınağı A3 friz plakası

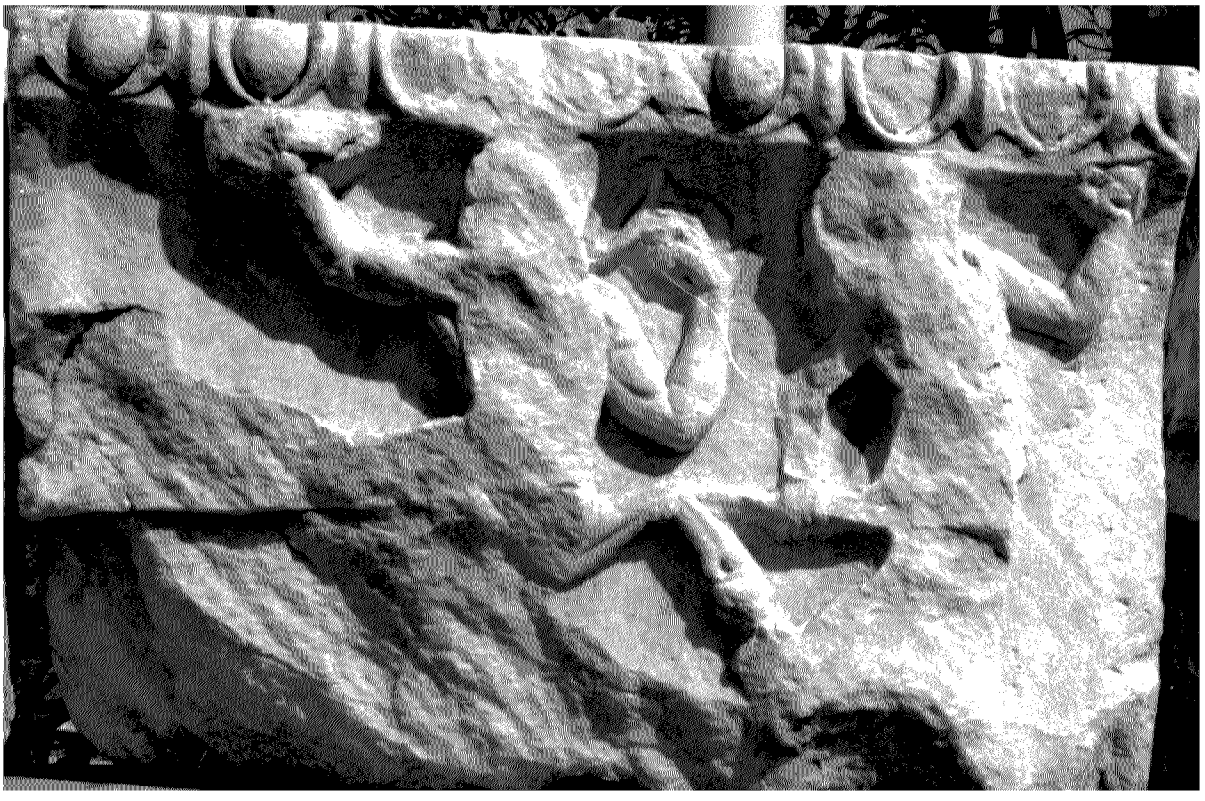

Resim 10: Teos Dionysos Tapınağı A4 friz plakası

Resim 11: Teos Dionysos Tapınağı A5 friz plakası

Resim 12: Teos Dionysos Tapınağı A6 friz plakası

Resim 13: Teos Dionysos Tapınağı A7 friz plakası

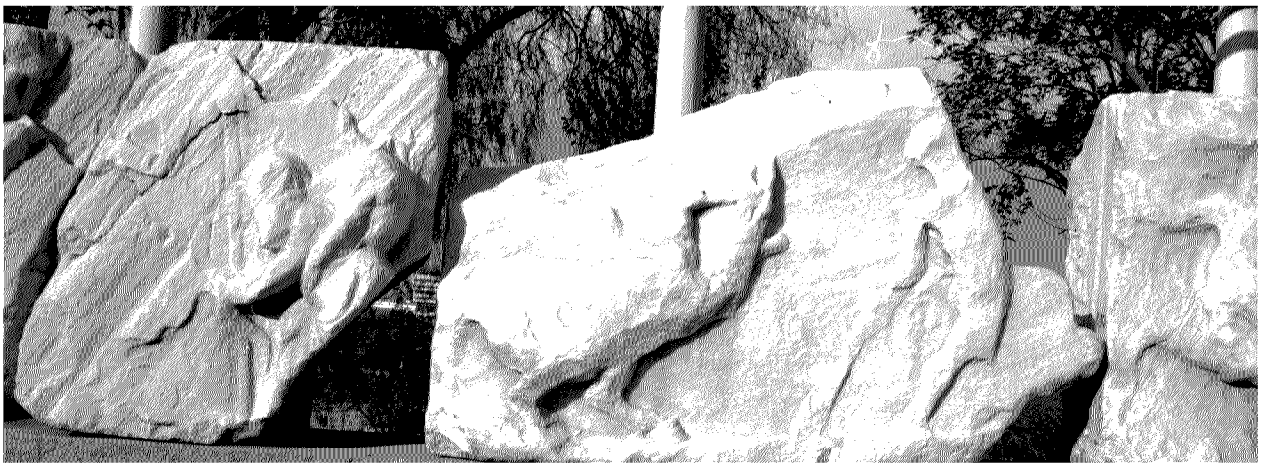

Resim 14: Teos Dionysos Tapınağı A8 friz plakası

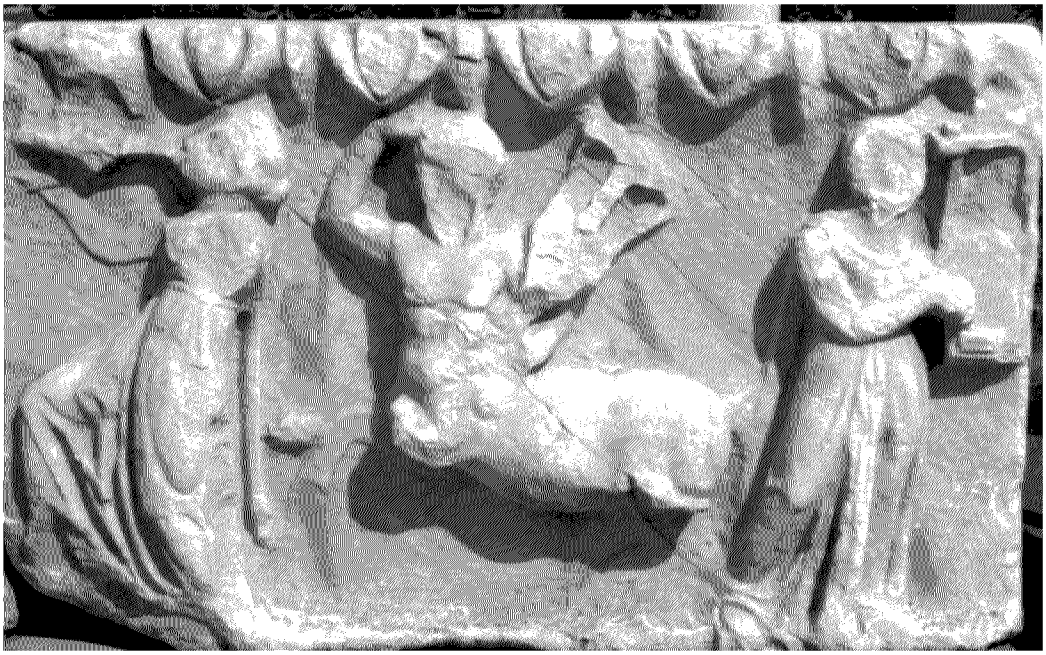

Resim 15: Teos Dionysos Tapınağı B1 friz plakası

Resim 16: Teos Dionysos Tapınağı B2 friz plakası

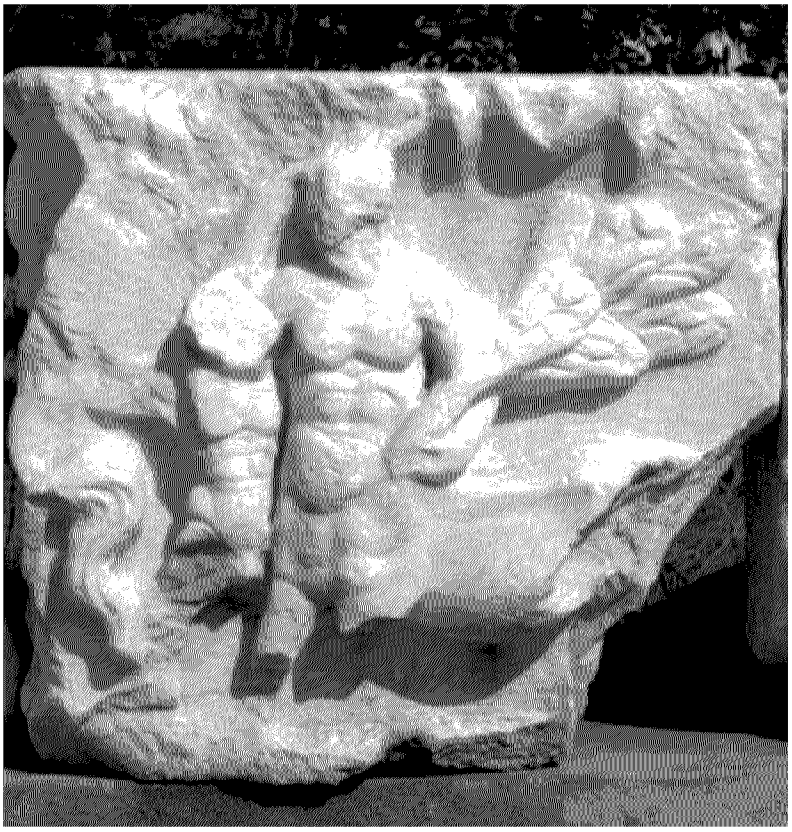

Resim 17: Teos Dionysos Tapınağı B3 friz plakası

Resim 18: Teos Dionysos Tapınağı B4 friz plakası

Resim 19: Teos Dionysos Tapınağı B5 friz plakası

Resim 20: Teos Dionysos Tapınağı B6 friz plakası

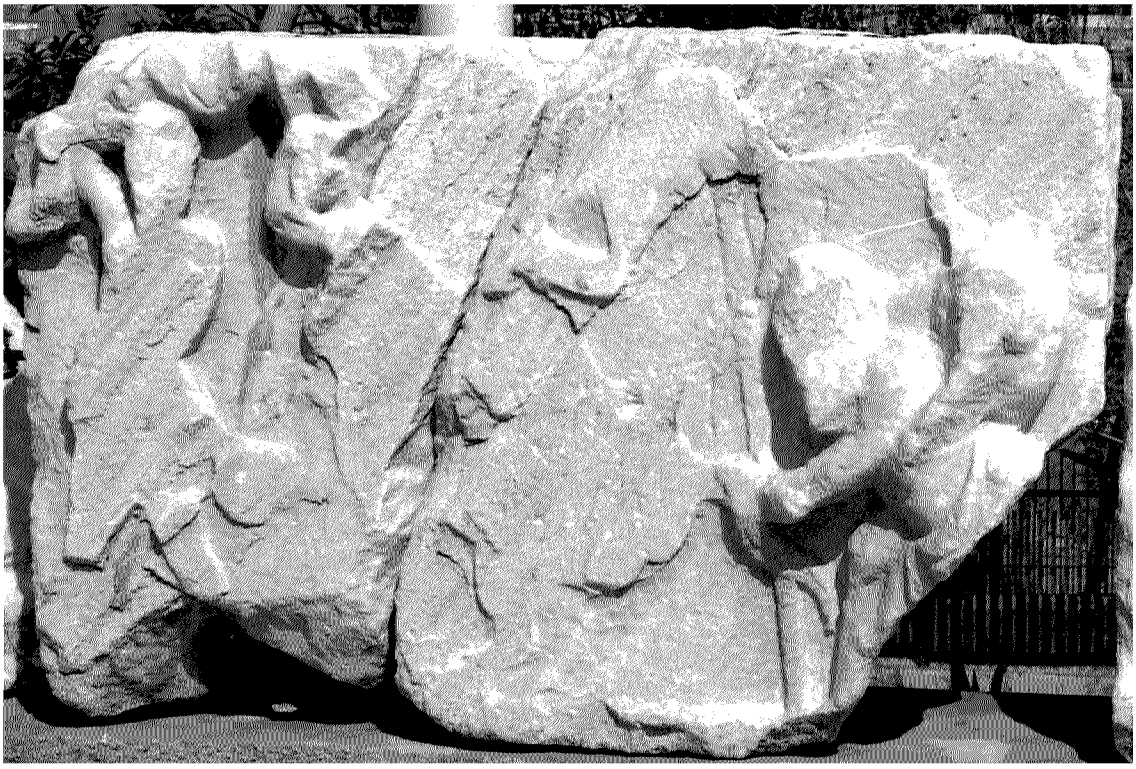

Resim 21: Teos Dionysos Tapınağı B7 friz plakası

Resim 22: Teos Dionysos Tapınağı B8 friz plakası

Resim 23: Teos Dionysos Tapınağı B9 friz plakası

Resim 24: İzmir yakınlarında bulunan kabartma

Resim 25: Magnesi Artemisia Tapınağı frizi

Resim 26: Magnesi Artemisia Tapınağı frizi

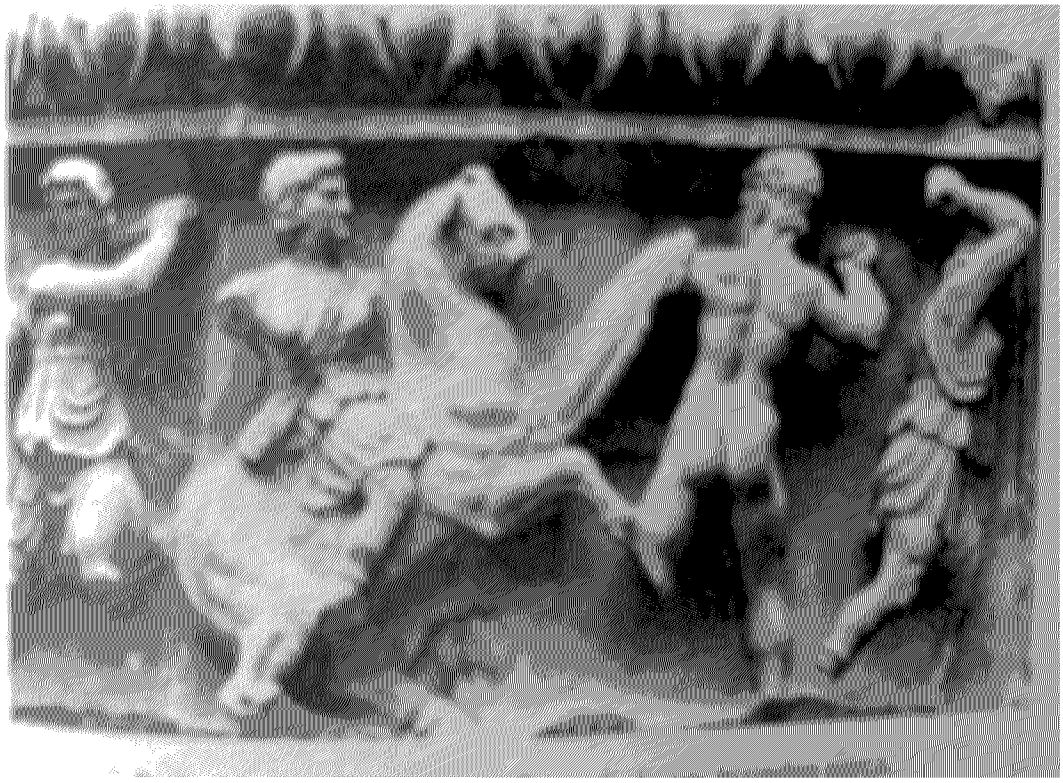

Resim 27: Magnesi Artemisia Tapınağı frizi

Resim 28: Magnesi Artemisia Tapınağı frizi

Resim 29: Kos Dionysos Altarı Frizi

Resim 30: Kos Dionysos Altarı Frizi

Resim 31: Knidos Dionysos Tapınağı Frizi

HARİTA VE ÇİZİMLER

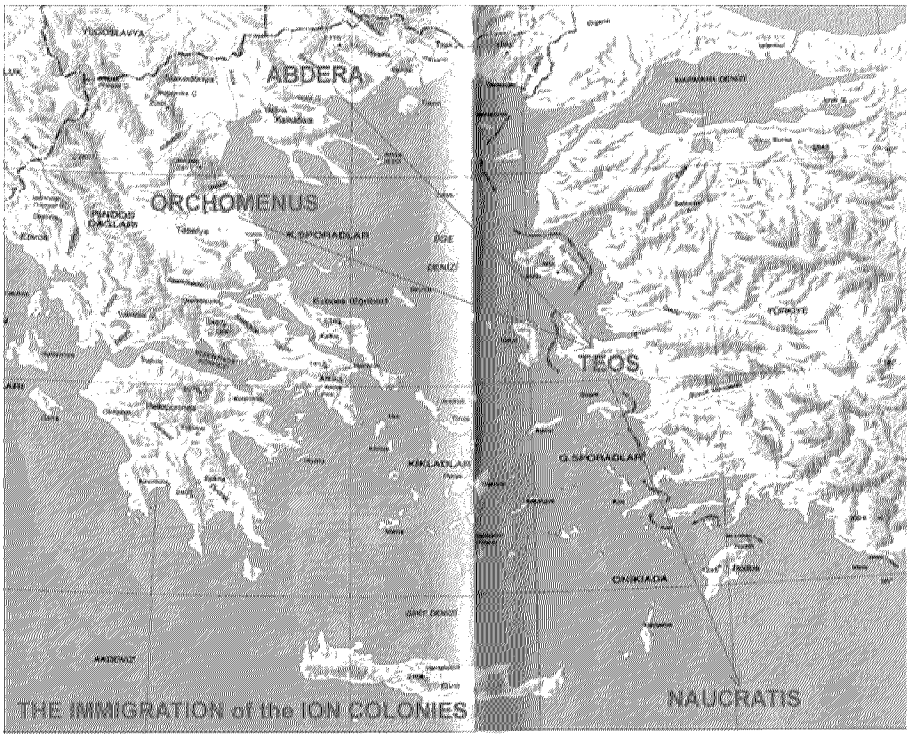

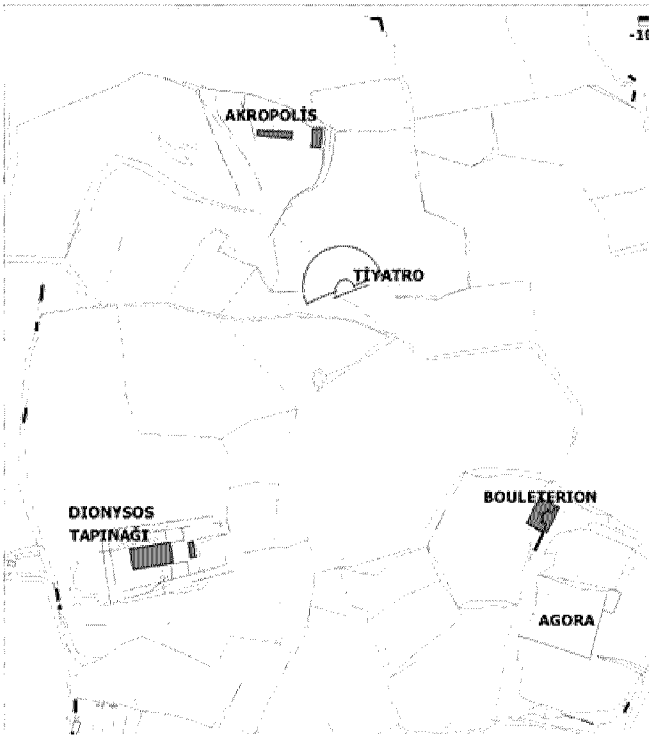

Çizim 1: Teos Antik Kenti

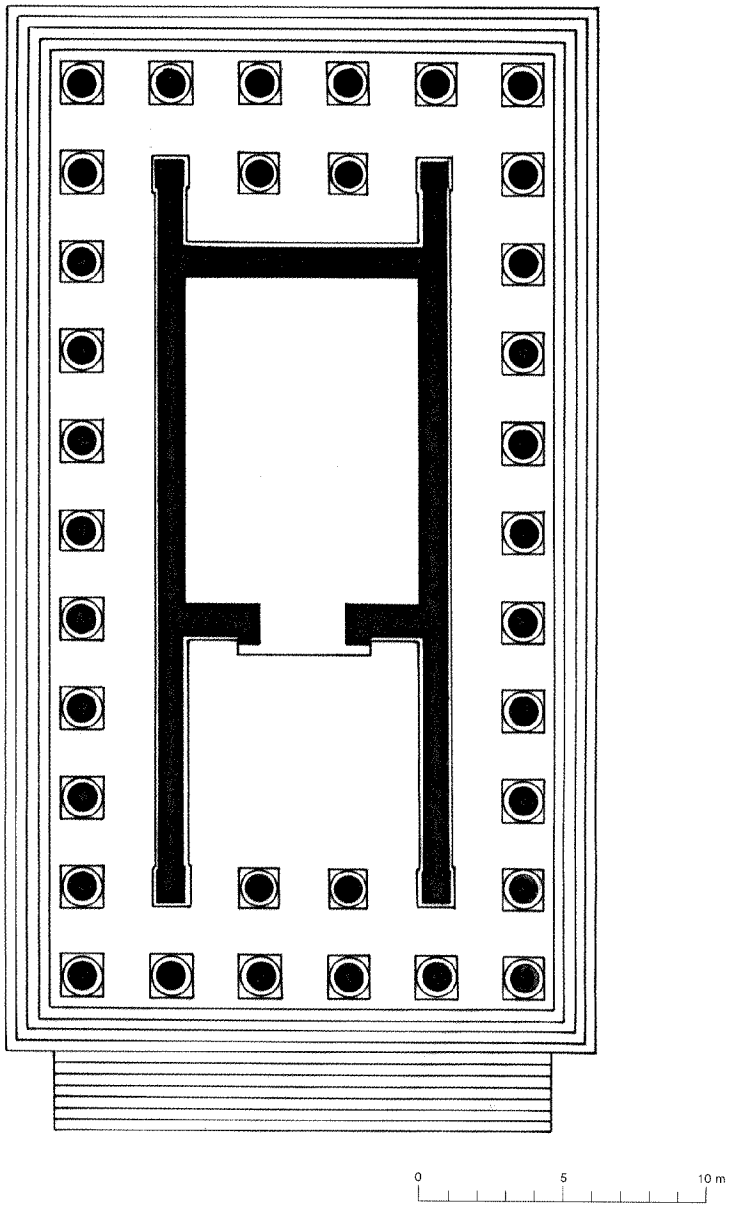

Çizim 1: Teos Dionysos Tapınağı

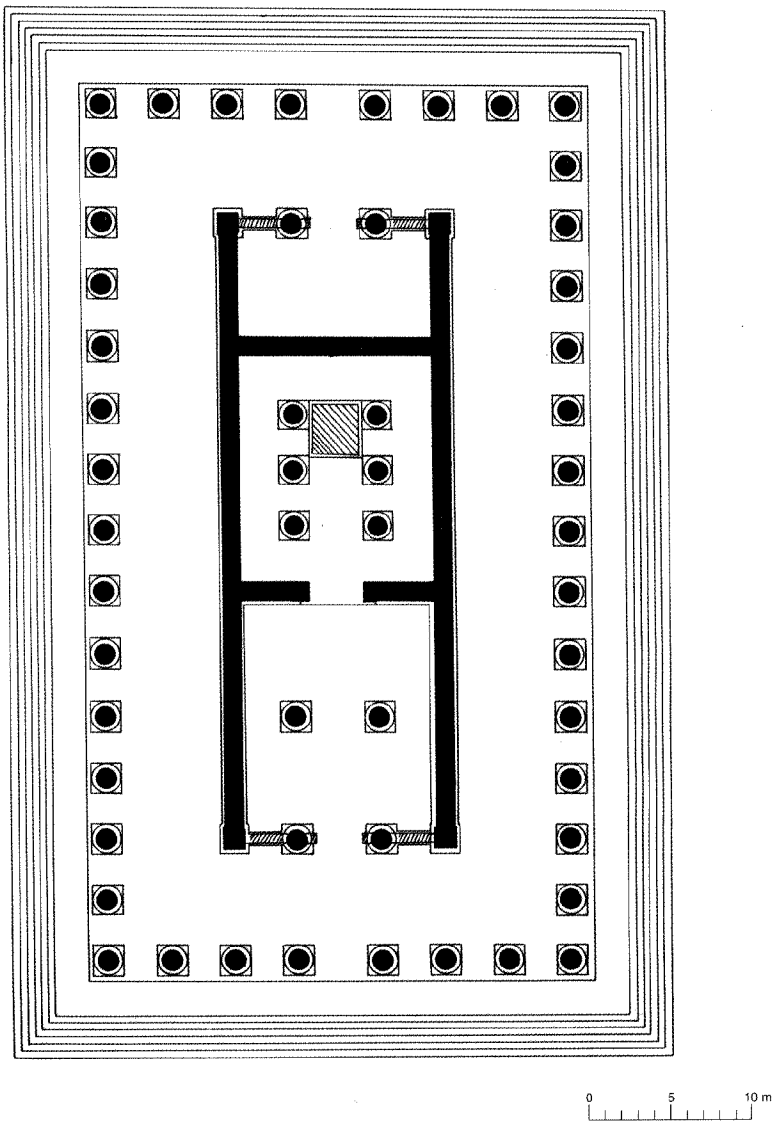

Çizim 2 : Magnesia Artemis Tapınağı